

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ◆ «ΕΙΔΟΤΕΣ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟΝ, ΟΤΙ ΩΡΑ ΗΜΑΣ ΗΔΗ ΕΕ ΥΠΙΝΟΥ
ΕΓΕΡΘΗΝΑΙ» (Γω. Γ. Κατσομήτρου) 1
- ◆ ΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Θ΄ ΑΙΩΝΑ
(Καθηγ. Παναγ. Γ. Νικολοπούλου) 3
- ◆ Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (Δημ. Α. Βαλληνδρά) 9
- ◆ ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΑΙΩΝΑ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (Β΄) (Δημ. Λιαρομμάτη) 17
- ◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΑΡΧΙΜΗΝΙΑ ΚΙ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ... (Πανορμίτη) 26
- ◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη) 27
- ◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Ένημερώσεως τής Χ.Ε.Ε.) 28
- ◆ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΑΕΣΤΡΟΙ (Άντ. Γιαμβριά) 31

ΕΤΟΣ 66ον

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2003

ΑΡΙΘ. 637

€ 0,90

Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς τῶν «Ἀκτίνων»

Μὲ τὴν ἑναρξίν τοῦ νέου ἔτους ὑπενθυμίζομε στοὺς φίλους συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαιρῶς τὴ συνδρομὴ τους γιὰ τὸ ἔτος 2003.

Ἡ συνδρομὴ διὰ τὸ 2003 παραμένει ἡ ἴδια.

Παρακαλοῦμε διὰ τὴν ἐγκαιρον καταβολὴν τῆς συνδρομῆς ὥστε νὰ συνεχίζεται τακτικὰ καὶ ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν «Ἀκτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2003

Ἐσωτερικοῦ: € 9 - Κύπρου: £ 9 - Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: \$ 30

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγ. Σοφίας 41). Ἢμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τὸ Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 - 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴ συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθελοκτὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 66ον

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2003

Ἄριθ. 637

«ΕΙΔΟΤΕΣ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟΝ, ΟΤΙ ΩΡΑ ΗΜΑΣ ΗΔΗ ΕΞ ΥΠΝΟΥ ΕΓΕΡΘΗΝΑΙ» (Ρωμ. ιγ' 11)

Ἡ ἀφετηρία κάθε ἡμερολογιακοῦ χρόνου ἔχει καθιερωθεῖ νὰ θεωρεῖται σάν σταθμὸς στὴν πορεία τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ ξεκίνημα γιὰ κάτι νέο, καινούργιο, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ παλαιὸ πού ἔφυγε. Αὐτὸ τὸ ξεκίνημα, κάθε πρωτοχρονιά, τὸ ἐπενδύουμε μὲ τὶς καλύτερες ἐλπίδες μας γιὰ ἐπιβίωση μέσα σ' ἓνα κόσμο τὸ σχῆμα τοῦ ὁποίου συνεχῶς «παράγει», ὅπως μᾶς ὑπενθυμίζει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Α' Κορ. Ζ' 31).

Οἱ ἐναλλασσόμενες συνεχῶς καὶ μὲ ταχύτατους ρυθμοὺς σήμερα συνθήκες ἐπιβίωσης τοῦ ἀνθρώπου σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν δραστηριοτήτων του, ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε, τὴν ὑγεία, τὴν παιδεία, τὴν οἰκονομία, τὴν πολιτική, τὶς πολιτιστικὲς ἀξίες, ἀπαιτοῦν τὸν συγνὸ προβληματισμὸ μας καὶ τὴν ἐλπιδοφόρα ἀντιμετώπιση τῶν προκλήσεων τῆς ἐποχῆς τοῦ 21ου αἰῶνα στὸ τρίτο ἔτος τοῦ ὁποίου αἰσίως εἰσήλθαμε.

Μὲ τὴν εὐκαιρία, λοιπόν, τῆς ἀφετηρίας τοῦ 2003 καὶ τὴν εὐχὴ νὰ ἀποβῇ «σωτήριον» πράγματι, ὅπως ἡ παλαιὰ σοφία ἀνέμενε, ἄς σταθοῦμε γιὰ λίγο στὸ μεταίχμιον αὐτὸ τοῦ χρόνου τῆς ζωῆς μας, νὰ ἀναμετρήσουμε τὰ μέχρι τώρα πεπραγμένα μας καὶ νὰ σηματοδοτήσουμε τὴν μελλοντικὴν μας πορεία στὴν κοινωνία πού βρισκόμα-

στε, γιὰ ὅσο διάστημα ὁ Παντοδύναμος Θεὸς γνωρίζει καὶ ἐπιτρέπει.

Τοῦ καθενὸς ἡ ζωὴ ἔχει ζυμωθεῖ μὲ εὐχάριστα καὶ δυσάρεστα γεγονότα, ἐπιτυχίες καὶ ἀποτυχίες στοὺς διαφόρους τομεῖς τῶν δραστηριοτήτων του. Ἔχουν μετασχηματισθῆ σὲ πολὺτιμες ἐμπειρίες, ἀπὸ τὴν πώση στὴν ἀνόρθωση καὶ ἀπὸ τὴν ἀγωνία στὸν ἀγώνα, ὅπως θὰ μᾶς προέτρεπε ὁ Ἄλ. Τσιριντάνης. Ὅμως, γιὰ νὰ ἀξιοποιηθοῦν οἱ ἐμπειρίες αὐτὲς τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ ἀποτελέσουν ἐφαλτήριο προόδου, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρξει ἀλλαγὴ τρόπου σκέψης καὶ ζωῆς, δηλαδὴ μετάνοια, γιὰ τὶς πτώσεις καὶ τὶς ἀποτυχίες καὶ ἀπόφαση γιὰ τὴν περαιτέρω πορεία μας, μὲ ὁδηγὸ τὴν Ἀλήθεια Ἐκείνου, πού εἶναι «... ὁ αὐτός, σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας».

Ἡ ἐποχὴ μας, εἶναι πανθομολογούμενο, χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ταχύτητα, μὲ τὴν ὁποία τὰ κοινωνικὰ δεδομένα μεταβάλλονται ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή, ὥστε ἡ ἐννοια τοῦ χρόνου νὰ γίνεται περισσότερο ρευστὴ, περισσότερο σχετικὴ. Σ' αὐτὸ συνετέλεσε ἡ ἰλιγγιώδης ἐξέλιξη τῶν θετικῶν καὶ εἰδικώτερα τῶν τεχνολογικῶν ἐπιστημῶν, πού ἀνέδειξαν τεχνικὰ μέσα ἐπικοινωνίας, ἀδιανόητα στὰ προηγούμενα 50 - 100 χρόνια. Ἔτσι, γιὰ παράδειγμα, ἓνα

ταξείδι μέσα στην ίδια χώρα, ή στην ίδια ήπειρο, που αποτελούσε στο έγγυς παρελθόν μια περιπέτεια με πολλές παραμέτρους, σήμερα θεωρείται σαν άπλος περίπατος. Παράλληλα, ή φωνή και ή εικόνα, με την εκπληκτική εξέλιξη στους τομείς τηλεπικοινωνιών, τηλεοράσεως και πληροφορικής, μπορούν να ταξιδέψουν σ' ολόκληρη τή γή μας, αλλά και στο διάστημα, σέ κλάσματα του χρόνου, που υπ' αυτές τις συνθήκες γίνεται πιό πολύτιμος, αφού εξασφαλίζει την άμεση επικοινωνία των ανθρώπων, τήν ανταλλαγή πληροφοριών, τις συναλλαγές, κ.ο.κ.

Μέσα στην ατμόσφαιρα που περιγράφουμε, ό σύγχρονος άνθρωπος όφείλει να αντιμετώπισει τις προκλήσεις των ταχύρρυθμων εξελίξεων τής κοινωνικής ζωής με πνεύμα ευθύνης και σαν καλός διαχειριστής τής δωρεάς του χρόνου, από τήν γέννησή του μέχρι τό θάνατό του. Για τόν λόγο αυτό είναι αναγκαία ή αυτοκριτική και ή αλλαγή τρόπου ζωής, που προαναφέραμε, ώστε λάθη του παρελθόντος σχετικά με τήν αξιοποίηση του χρόνου μας, να μήν επαναληφθούν στο μέλλον και μās ανακόψουν τήν προς τά εμπρός και τά άνω πορεία μας.

Πολλοί, με τήν αλλαγή του χρόνου, κάθε Πρωτοχρονιά, εξορκίζουν τόν παλαιό που έφυγε, μαζί με τά άσχημα, κυρίως, που τούς έφερε και ατενίζουν στόν καινούργιο με τις καλύτερες προσδοκίες. Όμως ό χρόνος δέν είναι έξ όρισμού καλός ή άσχημος. Η δική μας συμπεριφορά, οί δικές μας επιλογές και αντιμετώπισεις καθημερινών καταστάσεων, μπορούν να τόν καθορίσουν ως καλό και επιτυχημένο ή κακό και άποτυχημένο.

Άφου, λοιπόν, ό χρόνος τής ζωής μας είναι περιορισμένος και σήμερα μās δίνονται οί δυνατότητες τής μεγίστης αξιοποίησέως του με τά δεδομένα που αναφέραμε, είναι αυτονόητο ότι ό άνθρωπος, δημιουργημα του Άρχόνου και Παρατεινομένου εις

τούς αιώνας, καλείται «έξαγοραζόμενος τόν καιρόν» κατά τόν Άπόστολο Παύλο, να συνδεθεί με τό Αίώνιο και να άντλήσει από Αυτό τήν δύναμη και τήν αποφασιστικότητα, ώστε στα στενά περιθώρια τής χρονικής του ύπάρξεως να δημιουργήσει στόν παρόντα αιώνα τήν γέφυρα προς τήν άχρονη αιωνιότητα. Η ιστορική πείρα μās έδειξε ότι ό Άπειρος και Άχρονος Θεός, έλαβε τήν ύπόσταση του πεπερασμένου και χρονικά περιορισμένου πλάσματός του, για να τó έξυψώσει στην προοπτική του κατάστασης και να τó μεταβάλει σέ θεό, κατά Χάριν.

Με αυτή τήν προοπτική, ό Σαρκωθείς Κύριος, που πρόσφατα έορτάσαμε τήν Γέννησή Του, μās καλει να σταθοΰμε και αυτήν τήν χρονιά σέ μια πνευματική έγρηγορση, αν θέλουμε να μήν επαναλάβουμε τις άστοχίες του παρελθόντος, που όφείλονται στην οΐησή μας και τήν άπομάκρυνση από τó θέλημά Του. Να συνειδητοποιήσουμε ότι μās παρέχεται, για μια άκόμη φορά, ή ευκαιρία «... έξ ύπνου ύμās έγερθΐναι».

Σέ μια έποχή, που οί πιό πολλοί τρέχουν για να προλάβουν τήν άπόλαυση των έπιτευγμάτων του τεχνολογικού μας πολιτισμού, ενώ, αντίθετα, άδρανοΰν και ύπνώττουν για τά καιρία ύπαρξιακά προβλήματα, είναι ανάγκη να σταθοΰμε με πνεύμα ευθύνης στην προσπάθεια τής πνευματικής άφυπνίσεως των συνανθρώπων μας και ήμων των ιδίων, ώστε να αξιοποιείται και ή μικρότερη χρονική στιγμή τής ζωής μας με τήν ένατένιση τής Αιωνιότητας.

Έτσι κάθε έναλλαγή του ήμερολογιακού χρόνου, θά είναι μια άφορμή χαρούμενης και έλπιδοφόρας πορείας μέσα από τις ποικίλες αντιξοότητες του παρόντος αιώνας και όχι ευκαιρία άνέμελου και μοιρολατρικού συμβιβασμού με τις άπαξίες τής έποχής μας.

ΙΩ. Γ. ΚΑΤΣΟΜΗΤΡΟΣ

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Θ΄ ΑΙΩΝΑ

Ὁ Βυζαντινὸς στρατὸς μὲ ἡγήτορα τὸν βασιλέα Ἡράκλειον ὕστερα ἀπὸ συντόνους ἀγῶνας ἐπὶ μίαν πενταετίαν καὶ μετὰ μία φονικωτάτην ἀλλὰ νικηφόρον διὰ τὰ Βυζαντινὰ στρατεύματα μάχην παρὰ τὴν Νινευῖ τὴν 12ην Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 627 εἰσήρχετο τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 628 στὴν Περσικὴν βασιλικὴν πόλιν τῆς Δασταγέρδης καὶ ἀκολούθως ὑπεγράφετο ἀειπαγῆς εἰρήνη μετὰ τοῦ Ἡρακλείου καὶ τοῦ νέου Πέρσου ἡγεμόνος Καβάδη τοῦ Β΄ τοῦ Σιρόη. Ἀκολούθως ὁ Ἡράκλειος ἐτέλει τὸν θρίαμβον του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ ὁ πραγματικὸς θρίαμβος τοῦ Ἡρακλείου θὰ τελεσθῆ στὰ Ἱεροσόλυμα τὴν 21ην Μαρτίου τοῦ ἔτους 630, ὅταν ὁ βασιλεὺς θὰ ἐπαναφέρῃ τὸν συληθῆντα Τίμιον Σταυρὸν στὴν πόλιν.

Ἔτσι ὕστερα ἀπὸ δώδεκα αἰῶνων πολεμικὰς ἀντιπαραθέσεις μετὰ Περσῶν καὶ Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους Ἕλληνας θὰ διαδεχθοῦν ἀργότερον οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὸ Βυζάντιον, ὁ Ἡράκλειος θὰ καταφέρῃ τὸ τελικὸν πλῆγμα στοὺς Πέρσας καὶ θὰ διαλύσῃ τὸ Περσικὸν βασίλειον.

Ἄλλ' ἐνῶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐθριαμβολόγει καὶ ἡ νικηφόρος κατὰ τὸ ἔτος 629 παρὰ τοὺς Μοθοὺς τῆς Ὑπεριορδανίας μάχης κατὰ τῶν Ἀράβων, εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν ἐσχατιὰν τοῦ κράτους, ἐθεωρήθη ἀπλοῦν συνοριακὸν ἐπεισόδιον μὲ τοὺς λαοὺς τῆς ἐρήμου, οἱ Ἄραβες ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ ὀργανωθοῦν, θὰ ἐδραιωθοῦν καὶ θὰ ἀποκόπτουν ἐδάφη ἀπὸ τὸ κραταῖον

Ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν Κράτος. Ἡ Παλαιστίνη, μὲ τὰ ἱερὰ Ἱεροσόλυμα, ἡ Συρία, ἡ Αἴγυπτος ἀποκόπτονται ἀπὸ τὸ Βυζάντιον καὶ ἱστορικαὶ πόλεις, ἡ Δαμασκός, ἡ Βέροια, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Καρχηδών, ἡ Κυρήνη, αὐτὴ αὐτὴ ἡ Ἀλεξάνδρεια, θὰ γνωρίζουν πλέον τὴν χλωμὴν ἡμισέληνον ἢ ὅποια ἔκτοτε καλύπτει τοὺς ὀρίζοντες των. Τὸ ὑψηλόφρον ἔργον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου θὰ καταρρεύσῃ μὲ τὸν ἀπόπλου καὶ τοῦ τελευταίου βυζαντινοῦ δρόμωνος ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὴν 17ην Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 642.

Οἱ Ἄραβες διεκδικοῦν τώρα πλέον τὴν κυριαρχίαν τῆς Μεσογειακῆς λεκάνης. Ἡ Βυζαντινὴ ἀντίδρασις θὰ εἶναι συνεχῆς. Ἄλλοτε μὲ διαπραγματεύσεις καὶ ἄλλοτε μὲ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀτυχεῖς ἢ ἐπιτυχεῖς, τὸ Βυζάντιον ἐπὶ τρεῖς αἰῶνες θὰ ἀνταγωνίζεται τὴν Ἀραβικὴν ἐπεκτατικότητα καὶ θὰ διεκδικῇ τὴν ἐπιστροφὴν του στὰ ἀραβοκρατούμενα πρώην βυζαντινὰ ἐδάφη. Ἐν τέλει ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Ι΄ αἰῶνος καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος ἡ Ἀραβικὴ ἀπειλὴ θὰ ἔχῃ καταπιγῆ.

Ὅμως τὸ Βυζάντιον δὲν πρόκειται νὰ ἡσυχάσῃ ἐξ Ἀνατολῶν. Μετὰ τοὺς Ἄραβας ἀπὸ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα ἐμφανίζονται οἱ Τοῦρκοι, οἱ Σελτζούκοι πρῶτον, οἱ Ὀθωμανοὶ κατόπιν. Ἔτσι ἡ Ἀνατολὴ θὰ τροφοδοτῇ ἐπὶ αἰῶνας τὴν ἀπειλὴν διὰ τὸν Ἑλληνισμόν μὲ μίαν ἄλυσσον ἐπιδρομῶν ποὺ θὰ εὐρίσκουν στέγην σὲ ἀλλεπαλλήλους κρατικὸς ὀργανισμοὺς· Πέρσαι,

Ἄραβες, Τοῦρκοι.

Ἀπὸ βορρᾶ ὁ Χαγάνος τῶν Ἀβάρων, μὲ πλήθη λαῶν ἀπὸ διαφόρους φυλάς τοῦ βορρᾶ, ἐπέρχεται ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ὠργανωμένη μὲ τὸν πατριάρχην Σέργιον καὶ τὸν πατρίκιον Βῶνον ἄμυνα θὰ κατανικήσῃ τὸν στρατὸν καὶ θὰ καταναυμαχήσῃ τὸν στόλον μὲ μίαν περιλάμπρον νίκην τὴν 7ην Αὐγούστου τοῦ ἔτους 626, νίκην τὴν ὁποίαν ὁ πιστὸς λαὸς τῆς Βασιλευσύσης θὰ ἀποδώσῃ στὴν προστατίδα τῆς Πόλεως, τὴν Θεοτόκον. Καὶ ἐνῶ ἔτσι ἐκκαθαρίζεται ἡ ἀπὸ βορρᾶ πολυαιώνιος ἀπειλή, παλαιότερον μὲ τοὺς Γερμανικῆς προελευσέως λαούς, ἀργότερον μὲ τοὺς Ἀβάρους, τώρα θὰ ἐμφανισθῇ μία νέα ἀπειλή, οἱ Βούλγαροι. Ἀναλαμβάνοντες τὴν πρωτοβουλίαν νὰ συνενώσουν τὰ διάφορα φῦλα τοῦ βορρᾶ ἐπέρχονται ἀλλεπαλλήλως κατὰ τοῦ Βυζαντίου. Οἱ βασιλεῖς ἀντιμετωπίζουν τὸν κίνδυνον συνήθως μὲ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ καὶ διαβουλεύσεις. Ὁ Θ΄ αἰὼν καὶ ὁ Ι΄ αἰὼν ἔχουν αἵματηρὰς διὰ τοὺς ἀντιπάλους ἀπολήξεις, ἀλλ' ἐν τέλει ἡ πολιτικὴ τοῦ Βασιλείου τοῦ Β΄ τοῦ Βουλγαροκτόνου θὰ ἀποδώσῃ. Τὸ σκληρὸν μέτρον τῆς τυφλώσεως τῶν Βουλγάρων μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κλειδίου (29 Ἰουλίου 1014) καὶ τὴν ὀριστικὴν νίκην στὸ Δυρράχιον (τὸ 1018) θὰ ἀποθαρρύνῃ κάθε ιδέα ὠργανωμένης Βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς καὶ ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνες τὸ Βυζάντιον ἠσυχάζει ἀπὸ τῆ Βουλγαρικῆν ἐπιβουλήν. Δικαίως λοιπὸν ὁ Βασίλειος ὁ Β΄ ὁ Βουλγαροκτόνος θὰ φθάσῃ στὰς Ἀθήνας στὰ τέλη τοῦ 1018 διὰ νὰ ἀναπέμψῃ στὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου στὴν Ἀκρόπολιν (στὸν Παρθενῶνα) τὰ τῆς νίκης εὐχαριστήρια καὶ νὰ κοσμήσῃ τὸν ναὸν μὲ πολλὰ λαμπρὰ καὶ πολυτελῆ ἀναθήματα.

Στὴν Δύσειν ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν Λογγοβάρδων τὸ Βυζαντινὸν Κράτος περιορίζει τὴν ἐξουσίαν του στὴν Νότιον Ἰτα-

λίαν καὶ τὴν Σικελίαν, μὲ μερικὰς νησίδας βορειότερον, τὴν Ραβένναν, τὴν Βενετίαν καὶ βεβαίως τὴν Ρώμην. Μὲ τὴν τελευταίαν ἡ ἐκσπάσασα περὶ τὰς εἰκόνας διάστασις καὶ ἡ στάσις τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων ὑπὲρ τῆς εἰκονομαχίας διευρύνει τὸ χάσμα. Ἀλλὰ τὰ Χριστούγεννα τοῦ ἔτους 800 ὁ πάπας Λέων ὁ Γ΄ θέλει νὰ δώσῃ σκληρὰν ἀπάντησιν στὸ Βυζάντιον στέφων τὸν Κάρολον αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων. Ἡ βυζαντινὴ διπλωματία θὰ ἀντιδράσῃ στὴν σφοδρὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Καρόλου νὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων, θὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ μόνον ὡς βασιλεῆ (ὄχι καὶ τῶν Ρωμαίων) μὲ ἰσχυρὰ ἀνταλλάγματα καὶ θὰ ἀναδιπλωθῇ ἐπιβάλλουσα πλέον τὸν τίτλον διὰ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου «βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων», ὡς τοῦ μοναδικοῦ καὶ αὐθεντικοῦ διαδόχου τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα πολλαπλασιάζεται ἡ ἀντίθεσις μὲ τὴν Δύσειν καὶ μάλιστα μὲ τὴν Ρώμην ἐνεκα τῆς ἐπεκτατικῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς τῆς τελευταίας.

Μὲ αὐτὸν τὸν περιβάλλοντα τὸ Βυζάντιον ὀρίζοντα οἱ Βυζαντινοὶ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσουν θέματα ὄχι μόνον ἐπιβιώσεως, ἀλλὰ καὶ συνεχείας τῆς κληρονομίας ποὺ ἔχουν. Καὶ μαζί μὲ αὐτὸν τὸν ὄχι εὐνοϊκὸν διὰ τὴν κρατικὴν ὑπόστασιν των ὀρίζοντα προστίθεται ἀπὸ τὶς πρῶτες δεκαετίες τοῦ Η΄ αἰῶνος, συγκεκριμένως τὸ ἔτος 726 καὶ κυρίως τὴν 17ην Ἰανουαρίου 730, καὶ ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα, μία τεραστίας σημασίας καὶ αὐτοκρατορικῆς ἐμπνεύσεως θρησκευτικὴ κατ' ἐξοχὴν ἀναταραχὴ, ἡ εἰκονομαχία. Αἱ ἐπιπτώσεις τῆς ὄχι μόνον στὴν πολιτικὴν ζωὴν ἀλλὰ καὶ στὴν πνευματικὴν εἶναι σημαντικῆς.

Ἀκριβῶς τὴν ἰδίαν περίοδον ἀλλὰ καὶ μὲ ἀφετηρίαν ἓνα περίπου αἰῶνα προηγουμένως, ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρακλείου (11 Φεβρουαρίου 641) καὶ τὴν ἀπώλειαν

τῆς Ἀλεξανδρείας μέχρι τῶν μέσων τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν εἰκότων, ἐπὶ δύο αἰῶνας, διαπιστώνεται μία ἔλλειψις στὴν συνέχειαν τῆς πνευματικῆς παραδόσεως, τῆς πολιτιστικῆς κληρονομίας. Ἄλλοι τὴν χαρακτηρίζουν περίοδον τῶν σκοτεινῶν αἰῶνων, ἀλλὰ προσφρέστερος εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς ἢ περίοδος τῆς Μεγάλῃς Σιγῆς, ὅπως τὸν εἶχαν προτείνει ὁ Ἰωάννης Παπαδόπουλος καὶ ὁ Νικόλαος Τωμαδάκης.

Εἶναι γεγρονὸς ὅτι κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν δὲν ἔχομεν ἄμεσες γραπτὲς μαρτυρίαι κειμένων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, ἐφ' ὅσον ὡς κριτήριον διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτιστικὴν ζωὴν τίθεται ἡ παρουσία ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων. Ἀλλὰ ὅπως παρετήρησεν ὁ Robert Devreese δὲν ἔχομεν χρονολογημένον χειρόγραφον μετὰξὺ τοῦ ἔτους 512 καὶ τοῦ 800, ὄχι μόνον ἀρχαίου Ἑλλήνου συγγραφέως ἀλλ' οὐδενὸς ἄλλου. Ἐνῶ ἔχομεν μέγαν ἀριθμὸν χρονολογημένων χειρογράφων κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα καὶ ἀκόμη περισσότερων κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα. Μία πραγματικὴ σιγὴ σκιαῖζει τοὺς προηγουμένους αἰῶνας. Πολλὰ ἐρμηνεῖαι δίδονται διὰ τὸ φαινόμενον αὐτό, ἀλλὰ θὰ μᾶς παρεξέκλινεν ἀρκετὰ ἢ ἀναξήτησις τῆς ἐξηγήσεως. Ἀσφαλῶς αὐτὸ συνοδεύει μίαν πτώσιν τῆς παιδείας. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀμέτοχος ἢ στέρησις τῆς Αἰγύπτου ποὺ παρεῖχε τὴν πρώτην ὕλην γραφῆς, τὸν πάπυρον, ἀλλ' ἤδη εἶχεν ἐπιβληθῆ ἡ περγαμινή. Οὔτε ἡ προκύψασα ἀπὸ τὴν εἰκονομαχίαν ἀναταραχὴ εἶναι ἀμέτοχος, μὲ τοὺς διωγμοὺς τῶν εἰκονοφίλων, τῶν ἀνθρώπων τῆς παραδόσεως καὶ, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Paul Lemerle, τῶν οὐσιαστικῶν συνεχιστῶν καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς κληρονομίας.

Ἄλλ' ὅπως ἐσημείωσεν ὁ Νικόλαος Τωμαδάκης πνευματικὴ ζωὴ δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀναδίφησις καὶ ἐπιμελὴς ἐνασχόλησις μὲ τοὺς συγγραφεῖς τοῦ παρελθόντος. Πνευ-

ματικὴ καὶ πολιτιστικὴ ζωὴ εἶναι ἡ δημιουργία νέων ἔργων, νέων εἰδῶν τοῦ λόγου, νέων προσωπικῶν ἐπιτευγμάτων. Καὶ κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς μεγάλης σιγῆς ἔχομεν πλῆθος συγγραφέων μεγάλης ἀκτινοβολίας, ὅπως εἶναι ὁ μέγας ποιητὴς Κοσμάς ὁ μελωδός, ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ Ἀνδρέας Κρήτης. Ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπόψεως γνωριμίας μὲ τοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνων πλῆθος εἶναι τὰ χωρία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων ποὺ ὑπάρχουν στὰ γραπτὰ τῶν Χριστιανῶν ὑμνογράφων καὶ ἀκόμη περισσότερα εἶναι τὰ ἀφωμοιωμένα χωρία καὶ αἱ ἐκφράσεις καὶ αἱ ἰδέαι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποὺ ὑπάρχουν στοὺς συγγραφεῖς τῆς περιόδου τῆς Μεγάλῃς Σιγῆς. Καὶ τὸ οὐσιαστικότερον εἶναι ὅτι δὲν διεσαλεύθη καθόλου τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα. Παραμένει τὸ ἴδιον, ὅπως εἶχε διαμορφωθῆ κατὰ τὴν Ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν, μὲ πρωτεύοντα μαθήματα τὴν γραμματικὴν, τὴν μετρικὴν, τὴν ρητορικὴν, τὸν Ὅμηρον, τοὺς μεγάλους τραγικοὺς καὶ ρήτορας. Τὴν συνέχειαν αὐτὴν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος τὴ διαπιστώνομεν διὰ τὴν περίοδον τῆς Μεγάλῃς Σιγῆς καὶ ἀπὸ τοὺς βίους τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, ποὺ δὲν ὑπέκνυσαν στοὺς εἰκονοκλάστας καὶ ἐμαρτύρησαν διὰ τὴν εἰκονόφιλον πίστιν των. Στοὺς βίους αὐτοὺς παρουσιάζεται καὶ ἐκθειάζεται ἡ παιδεία τῶν ἁγίων ἀνδρῶν μὲ ἀναφορὰν στὰ σχολικὰ των χρόνια.

Ὁ Θ' αἰὼν ἀνοίγει μὲ εὐνοϊκὴν διὰ τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα παρουσίαν. Τέσσαρες μορφαὶ διακρίνονται διὰ τὴν ἰδιάζουσαν ἐμφάνισίν των. Ὁ Ἰωάννης ὁ Γραμματικός, ὁ Λέων ὁ Φιλόσοφος καὶ Μαθηματικός, ὁ πατριάρχης Φώτιος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας Ἀρέθας. Ἡ δραστηριότης των καλύπτει ὅλον τὸν Θ' αἰῶνα καὶ προχωρεῖ στὸν Ι' αἰῶνα.

Ὅμως ἤδη κατὰ τὸ 798 ὁ ἡγούμενος

τῆς ἐν Βιθυνία Μονῆς τοῦ Σακκουδίου Θεόδωρος μετακινεῖ τὴν Μονὴν του στὰ περὶ χώρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐγκαθίσταται καὶ ἀνακαινίζει τὴν παλαιὰν Μονὴν τοῦ Στουδίου. Πρόκειται περὶ τοῦ μεγάλου εἰκονοφίλου ἀγωνιστοῦ *Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου*. Σπουδαῖος λόγιος καὶ συγγραφεὺς ὁ ἴδιος, καὶ ἰδιαίτερος ἀνακαινιστὴς τοῦ ποιητικοῦ λογοτεχνικοῦ ἐκείνου εἶδους τοῦ ἐπιγράμματος, κατέστησε τὴν Μονὴν του ὄχι μόνον πνευματικὸν κέντρον ἀλλὰ καὶ κέντρον ἀντιγραφῆς χειρογράφων. Οἱ σαφεῖς κανόνες του διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς ὕλης καὶ τῶν ὑλικῶν γραφῆς, δηλαδὴ τῆς περγαμνῆς καὶ τῆς μελάνης, ἀλλὰ κυρίως οἱ λεπτομερεῖς ὁδηγίαι διὰ τὸν τρόπον τῆς ἀντιγραφῆς τῶν χειρογράφων καθορίζουν τὴ σοβαρότητα μετὰ τῆς ὁποίας ἀντιμετώπιζε τὸ σημαντικὸν τοῦτο ἔργον. Ἀπὸ τὰς δύο περίπου δεκάδας τῶν χειρογράφων τὰς ὁποίας γνωρίζομεν σήμερον ὡς Στουδιτικὰς διαπιστώνομεν ὅτι μόνον θεολογικῆς καὶ γενικώτερον χριστιανικῆς οἰκοδομῆς ἔργα ἀντεγράφοντο στὴν Μονὴν τῶν Στουδίου. Ὅμως ἡ ὑπαρξις αὐτοῦ τοῦ καλλιγραφικοῦ κέντρου ἀλλάσσει τελειῶς τὴν εἰκόνα πού εἶχαμε ἀποκτήσει διὰ τὴν περίοδον τῶν δύο προηγουμένων αἰώνων.

Ἡ καταγωγή τοῦ *Ἰωάννου τοῦ Γραμματικοῦ* παραμένει ἀσαφής. Γνωρίζομεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ λίαν εὐγενῆ οἰκογένειαν, ὅτι πιθανῶς ἐγεννήθη στὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν τὸν χρόνον γεννήσεώς του, ἴσως μετὰ τὸν 770 καὶ 780. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀντωνίου τοῦ Α΄, τοῦ Κασσιματᾶ (837), χειροτονεῖται πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ τελευταῖος τῶν εἰκονοκλαστῶν, στὸν θρόνον τῆς ὁποίας παραμένει μέχρι τῆς καθαιρέσεώς του (4 Μαρτίου 843). Καὶ πάλιν δὲν γνωρίζομεν τὸν χρόνον τοῦ θανάτου του.

Ὁ Ἰωάννης ὁ Γραμματικὸς εἶναι εἰκονοκλάστης. Ἐνῶ ἐτοιμάζεται ἡ εἰκονοκλαστικὴ σύνοδος τοῦ ἔτους 815 ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Ε΄, εἰκονοκλάστης καὶ αὐτός, ἐμπιστεύεται στὸν Ἰωάννην τὸν Γραμματικὸν τὴν ἀποστολὴν νὰ ἀναζητήσῃ σὲ ναοὺς καὶ μονές, προφανῶς μόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν περιχώρων, βιβλία, τὰ ὅποια μετέφερε σὲ οἶκημα τοῦ Παλατίου, ὅπου μὲ τὴν συνεργασίαν καὶ ἄλλων μελῶν μιᾶς ἐπιτροπῆς ἠρεύνησαν διὰ νὰ ἀνεύρουν κείμενα καὶ στοιχεῖα τὰ ὅποια θὰ ἐστήριζαν τὴν καταδίκην τῶν εἰκόνων. Τὸ σημαντικὸν ἦταν νὰ ἀνεύρουν τὰ Πρακτικὰ τῆς εἰκονοκλαστικῆς συνόδου τῆς Ἱερείας (754). Ἔτσι ὁ Ἰωάννης θὰ ἔλθῃ στὸ προσκήνιον, θὰ συνδεθῇ μὲ τὸν βασιλικὸν οἶκον τοῦ Ἀμορίου καὶ θὰ καταστῇ διδάσκαλος τοῦ μέλλοντος αὐτοκράτορος, τοῦ τελευταίου εἰκονοκλάστου, τοῦ Θεοφίλου. Δὲν θὰ παρακολουθήσωμε τὴν σταδιοδρομίαν του, ἀλλὰ θὰ ἐπιμείνωμε στὴν προσφορὰν του στὴν ἀνάδειξιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Δυστυχῶς οὐδὲν ἔργον του ἐσώθη, ἐνῶ ἡ «καταδίκη τῆς μνήμης», ἡ *damnatio memoriae*, ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους τοῦ εἰκονοφίλου θὰ παρεμνηύση τὴν προσήλωσίν του στὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γραμματείαν. Στὸν κανόνα πού ψάλλεται τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἔργον τοῦ εἰκονοφίλου πατριάρχου Μεθοδίου, μετὰ τῶν ἄλλων ὁ Ἰωάννης ὁ Γραμματικὸς χαρακτηρίζεται *ἴσος τῶν Ἑλλήνων ἐδείχθη ὑψαυχόμενος τοῖς τούτων συγγράμμασιν*. Ἐπομένως ὁ Ἰωάννης πρέπει νὰ εἶχε στὴν διάθεσίν του συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τὰ ὅποια ἐμελέτα καὶ διὰ τὰ ὅποια ὑπερηφανεύετο. Τὸ προσωνύμιον τὸ ὅποιον τοῦ προσέδωκαν οἱ εἰκονόφιλοι, Λεκανομάντις, δεικνύει τὴν ἐπαφὴν τοῦ Ἰωάννου μὲ ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων τὰ ὅποια συλλέβδην ἐχαρακτηρίζοντο μαγικά. Πάντως ἡ ἐπωνυμία μὲ τὴν ὁποίαν παρέμεινε γνω-

στός, ὁ Γραμματικός, ἀποδεικνύει τὴν ιδιότητά του ὡς διδασκάλου τῆς ἐγκυκλίου παιδείας, δηλαδή τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσεως, καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ιδιότητα ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Β' (820 - 829) τὸν προσέλαβεν ὡς διδάσκαλον τοῦ υἱοῦ του Θεοφίλου.

Μὲ τὸν *Λέοντα τὸν Φιλόσοφον καὶ Μαθηματικόν* εὐρισκόμεθα σὲ ἀσφαλέστερον πεδίον. Ὅχι ὅτι γνωρίζομεν περισσότερα διὰ τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον τῆς γεννήσεώς του καὶ τοῦ θανάτου του. Πιθανολογοῦμεν ὡς τόπον γεννήσεως τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ χρόνον κατὰ τὶς ἀρχές τοῦ Θ' αἰῶνος, ἐνῶ ὡς τόπος θανάτου πρέπει νὰ εἶναι πάλιν ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ χρόνος πάντως μετὰ τὸ ἔτος 869. Ἀλλὰ πληροφοροῦμεθα ἀρκετὰ διὰ τὴν δραστηριότητά του καὶ κυρίως διὰ τὴν γνωριμίαν του μὲ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας. Μεταβαίνει ἐνωρὶς στὴν Ἄνδρον ὅπου ἀναζητεῖ περισσότεραν μόρφωσιν ἐκείνης πού ἀπέκτησε στὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὅμως καὶ ἐδῶ ὁ διδάσκαλός του τοῦ διδάσκει μόνον τὰ ἀρχὰς καὶ τινὰς λόγους. Ἔτσι ἀρχίζει τὴν ἀναζητήσιν βιβλίων σὲ διαφόρους μόνες καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον συμπληρῶνει τὰ κενὰ στὴν ρητορικὴν, στὴν ἀριθμητικὴν, στὴν φιλοσοφίαν. Ἐπανερχόμενος στὴν Κωνσταντινούπολιν ἀφοσιώνεται στὴν κατ' οἶκον διδασκαλίαν διαφόρων μαθημάτων ἀναλόγως πρὸς τὶς ἐπιθυμίας τῶν μαθητῶν του. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 829 καὶ 833 ὁ χαλίφης τῆς Βαγδάτης Mamun πληροφορεῖται τὴν ὑπαρξίν τοῦ Λέοντος καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἐπίδοσίν του στὴν Γεωμετρίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐνδιαφέρεται ὁ χαλίφης, καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸν βασιλέα Θεόφιλον νὰ τοῦ στείλῃ τὸν Λέοντα καὶ σὲ ἀντάλλαγμα θὰ καταβάλλῃ τὸ ποσὸν τῶν εἴκοσι (ἐκατὸν γράφει ὁ Σκυλίτζης) κεντηναρίων χρυσοῦ καὶ τὴν ὑπογραφήν μιᾶς συνθήκης αἰωνίας εἰρήνης. Ὁ

Θεόφιλος ἀρνεῖται νὰ ἀποστείλῃ τὴν δόξαν αὐτὴν τῶν Ἑλλήνων *Τὸ οἰκεῖον δοῦναι ἑτέροις καλὸν καὶ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν ἔκδοτον ποιῆσαι τοῖς ἔθνεσι δι' ἧς τὸ Ρωμαίων γένος θαυμάζεται τε καὶ τιμᾶται παρὰ πᾶσιν.*

Μὲ τὸ αἴτημα αὐτὸ τοῦ χαλίφου Mamun ὁ Λέων γίνεται γνωστὸς στοὺς κύκλους τοῦ παλατίου. Τοῦ ἀνατίθεται νὰ παραδίδῃ δημόσια μαθήματα στὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων, ἐνῶ μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ συγγενοῦς του πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Γραμματικοῦ χειροτονεῖται ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης τὸ ἔτος 840, ὅπου παραμένει μέχρι τῆς ἐκθρονίσεώς του τὴν ἀνοίξιν τοῦ ἔτους 843. Μετὰ τὴν καθαιρεσίαν του ἐπιστρέφει στὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ πανίσχυρος ἀδελφὸς τῆς Θεοδώρας καὶ θεῖος τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Γ' Βάρδας θὰ τὸν τοποθετήσῃ «προστάτην» τῆς φιλοσόφου σχολῆς, δηλαδή διευθυντὴν τῆς σχολῆς στὴν Μαγναύραν. Σχολῆς τὴν ὁποίαν ὁ Βάρδας ἰδρύει διὰ νὰ ἀνθήσῃ καὶ πάλιν ἡ «ἔξω σοφία» ἡ ὁποία εἶχεν ἐξαφανισθῆ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀξέστων καὶ ἀμαθῶν αὐτοκρατόρων, δηλαδή τῶν εικονοκλαστῶν. Ὁ Λέων μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν ἄλλων τριῶν διδασκάλων, τοῦ Θεοδώρου ὁ ὁποῖος προΐστατο «τοῦ τῆς Γεωμετρίας διαιτητηρίου», τοῦ Θεοδηγίου τῆς ἀστρονομίας καὶ τοῦ Κομητᾶ τοῦ διδασκάλου «τῆς τὰς φωνὰς ἐξελληνιζούσης Γραμματικῆς», ὀργανώνει τὴν Σχολὴν τῆς Μαγναύρας μὲ ἔμφασιν στὰς Θετικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν «ἔξω σοφίαν». Ἀπὸ τὴν δραστηριότητά του ὡς ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης σώζεται μία ὁμιλία του διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ ἔτους 842. Παρ' ὅλον ὅτι οἱ προστάται τοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Θεόφιλος καὶ ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Γραμματικὸς ἦσαν εικονοκλάσται καὶ ἡ νίκη τῆς Ὁρθοδοξίας τὸν παρέσυρεν εἰς καθαιρεσίαν, στὴν

ὀμιλίαν του αὐτὴν δὲν διακρίνεται κάποιος φανατισμὸς ἢ ἔστω κάποια ἐμφανὴς ὑποστήριξις τῆς εἰκονομαχίας. Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ εἶναι ἡ ἐνασχόλησίς του μὲ τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ Γράμματα. Παρακολουθοῦμε ὅτι ἠσχολήθη μὲ τὴν διόρθωσιν ἔργων τοῦ Πλάτωνος, τουλάχιστον τῶν Νόμων. Ἐπομένως εἶχε στὴν βιβλιοθήκην του Πλάτωνα. Πιθανῶς εἶχε ἔργα τοῦ Πορφυρίου καὶ ἴσως τὸ μυθιστόρημα τοῦ Ἀχιλέως Τατίου «Τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα». Ὅμως ἐκεῖ ποῦ ἡ βιβλιοθήκη του ἦταν πλουσιωτέρα ἦσαν τὰ ἔργα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· πραγματεία Μηχανικῆς τοῦ Κυρίνου καὶ τοῦ Μαρκέλλου, τὸ περὶ κωνικῶν τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Περγαίου, ἀστρονομικὸν ἔργον τοῦ Θέωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως, τοῦ πατρὸς τῆς Ὑπατίας, ἐγχειρίδιον Γεωμετρίας τοῦ Πρόκλου τοῦ Ξανθίου. Μᾶς σώζεται ὁ Πτολεμαῖος, σ' ἓνα ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων χειρογράφων σὲ μικρογράμματον γραφὴν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ Λέων, ὅπως πληροφοροῦμεθα ἀπὸ σημείωσιν στὸ χειρόγραφον τοῦ ἀστρονομικωτάτου Λέοντος ἢ βιβλίου. Ἐμμέσως, ἀπὸ ἀπόγραφα χειρογράφων ποῦ ἔχουν πρότυπον χειρόγραφα στὴν κατοχὴν τοῦ Λέοντος, μανθάνομεν ὅτι ὁ Λέων εἶχεν Ἀρχιμήδην. Βεβαίως πρέπει νὰ εἶχε στὴν

κατοχὴν του καὶ Εὐκλείδην, ἐφ' ὅσον διὰ τὰς γεωμετρικὰς γνώσεις του ἔγινε γνωστὸς στὸν χαλίφην Μαρῦν καὶ ἀπὸ τὸ ἀρχαιότερον χειρόγραφον τοῦ Εὐκλείδου ποῦ ἔχομεν καὶ τὸ ὀφείλομεν στὸν Ἀρέθαν γνωρίζομεν ὅτι ὁ Λέων ἐσχολίασεν Εὐκλείδην. Ἄλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Λέοντος τὸ συναντοῦμε συχνὰ καὶ σὲ ἀστρολογικὰ χειρόγραφα, πράγμα ὃχι παράδοξον δι' ἓνα βυζαντινὸν νὰ ἀσχολεῖται μὲ θέματα προγνωστικὰ καὶ ἀστρολογικὰ.

Μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου καὶ Μαθηματικοῦ, ποῦ καλύπτει ἑπτὰ περίπου δεκαετίαι τοῦ Θ' αἰῶνος, ἡ ἀνάδειξις τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ μάλιστα θετικῶν ἐπιστημῶν ἔχει καταξιωθῆ. Ὁ Νικόλαος Τωμαδάκης θὰ ὀμιλήσῃ διὰ μίαν ἀνάγκην ἐπαφῆς μὲ τὴν τεχνολογίαν, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, ἡ ὁποία ἀνατρέχει στοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς διὰ νὰ ἀρυσθῆ ἐκεῖθεν γνώσεις.

(*Συνεχίζεται*)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁμότ. Καθηγητῆς
Πανεπιστήμιου Ἀθηνῶν
Διευθυντῆς τῆς Ἐθνικῆς
Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, ἔ. τ.

Ἡ ἐγγραφὴ νέων συνδρομητῶν εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» εἶναι ἓνα πνευματικὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἠμποροῦμε νὰ ἐπιτελέσωμε ὅλοι, μὲ μικρὰν προσπάθειαν.

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

«Δικαιοσύνη» από κοινωνική άποψη είναι η σταθερή και διαρκής θέληση «εκάστω τὸ ἴδιον ἀποδιδόναι», ὅπως ἔλεγαν οἱ Βυζαντινοί.

Ἀπλούστερα στὴν ἔννοια αὐτὴ περιλαμβάνεται ἀφ' ἑνὸς ὁ σεβασμὸς τῶν δικαιωμάτων τῶν ἄλλων (ζωῆς, τιμῆς, ἐλευθερίας, περιουσίας) καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ προσπάθεια υπεράσπισης αὐτῶν τῶν δικαιωμάτων. Ἡ δικαιοσύνη ἀντίκειται στὴν ἀπληστία, δηλαδή στὴν τάση κάθε ἀνθρώπου πού, ὅταν κυριαρχεῖται ἀπὸ ὑπέρμετρη φιλαντία, διεκδικεῖ τὰ πάντα σὲ βάρος τῶν ἄλλων.

Τὴν ἀπονομὴ τῆς Δικαιοσύνης ἡ Πολιτεία ἀναθέτει στὴν Δικαστικὴ Ἐξουσία, ἡ ὁποία αὐτονόητα πρέπει νὰ εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ κάθε «ἐξῶθεν» ἐπέμβαση καὶ ἐπηρεασμὸ.

A. Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Ἀνάκαθεν ἐθεωρεῖτο «δεδομένη», ἐφ' ὅσον ἡ Δικαστικὴ Ἐξουσία πού τὴν ἀσκεῖ «διακρίνεται», τουλάχιστον στὰ Δημοκρατικὰ Καθεστῶτα, ὡς Ἀρχὴ θεσμικὰ κατωχρωμένη:

1) Κλασσικὸ παράδειγμα πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς Δικαιοσύνης, πρωτοποριακὸ στὴν παγκόσμια Ἱστορία, γιὰ τὸ ὅποιο ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες θὰ ἔπρεπε νὰ εἴμαστε ὑπερήφανοι, ἀποτελεῖ τὸ καθαρὰ λαϊκὸ **Δικαστήριο τῆς «Ἡλιαίας»**, τὸ ὁποῖο ἐθέσπισε ὁ σοφὸς Νομοθέτης τῆς Ἀρχαίας Ἀθηναϊκῆς Πολιτείας Σόλων. Τὴν ἀνεξαρτησία τῆς «Ἡλιαίας» ἀποδεικνύει ἡ διαδικασία ἐπιλογῆς τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου, ἡ ὁποία ἀποτελοῦσε πλήρη ἐγγύηση τῆς αὐτοτέλειας τοῦ θεσμοῦ ἀπὸ τοὺς Ἄρχοντες.

Ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης, κατὰ

τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς Ἀθηναϊκῆς Πολιτείας, γιὰ τὴν συγκρότηση τῆς «Ἡλιαίας» ἀκολουθεῖτο ἡ ἐξῆς διαδικασία ἐπιλογῆς τῶν «ἐξακισχιλίων» μελῶν τῆς (ἐξακοσίων ἀπὸ κάθε φυλῆ):

– Οἱ ἐκλεγόμενοι διὰ κλήρου κατ' ἔτος ἔπρεπε νὰ ἔχουν συμπληρώσει τουλάχιστον τὸ 30^ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους, νὰ μὴ ὀφείλουν στὸ δημόσιο, καὶ νὰ μὴ ἔχουν κηρυχθῆ «ἄτιμοι», δηλαδή νὰ μὴ ἔχουν στερηθῆ τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

– Ὀνομάζοντο «ὀμωμοκότες», ἐπειδὴ ἔδιναν πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων τους τὸν «νενομισμένον ὄρκον». Ὁ ὄρκος αὐτός, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸν συνδυασμὸ διαφόρων ἀρχαίων μαρτυριῶν, ἔχει διασωθῆ σὲ ἓνα λόγο τοῦ Δημοσθένους, καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ψηφιοῦμαι κατὰ τοὺς Νόμους καὶ τὰ Ψηφίσματα τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Πεντακοσίων, περὶ δ' ὧν ἂν Νόμοι μὴ ᾧσι, γνώμη τῆ δικαιοσύνης καί, οὔτε χάριτος ἔνεκ' οὔτ' ἐχθρας... καὶ ἀκροάσομαι τῶν τε κατηγορούντων καὶ τῶν ἀπολογουμένων ὁμοίως ἀμφοῖν. Ὅμνυμι ταῦτα νῆ τὸν Δία, νῆ τὸν Ἀπόλλωνα, νῆ τὴν Δήμητρα, καὶ εἴη μὲν μοι εὐορκοῦντι πολλὰ καὶ ἀγαθὰ, ἐπιορκοῦντι δ' ἐξώλεια αὐτῶ τε καὶ γένει».

– Ἀπὸ τοὺς 6.000 «Ἡλιαστές», οἱ 1.000 ἦσαν ἀναπληρωματικοὶ τῶν «κωλυομένων» λόγῳ νόσου, ἀπουσίας ἢ θανάτου.

– Οἱ 5.000 δικάζαν διηρημένοι σὲ 10 τμήματα, πού τὸ καθένα ἀποτελοῦσαν 500 δικαστές. Σὲ σοβαρότερες δίκες τὸ δικαστήριο συγκροτοῦσαν 2 ἢ καὶ 3 τμήματα, δηλαδή οἱ δικάζοντες ἔφθαναν τοὺς 1.000 ἢ 1.500 ὅπως π.χ. στὴν δίκη κατὰ τοῦ Περι-

κλή ή στην δίκη «περι τών Ἀρπαλείων χρημάτων» πού ἀναφέρει ὁ Δείναρχος στόν «κατά Δημοσθένους» λόγο του.

– Στόν ἀριθμὸ τῶν δικαστῶν πάντοτε προσετίθετο καὶ ἓνας ἀκόμη, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίζεται ἡ περίπτωση τῆς ἰσοψηφίας.

Ὡς γνωστὸ, Δικαστήριό ἀπὸ 500 «Ἡλιαστές» δίκασε καὶ καταδίκασε σὲ θάνατο τὸν Σωκράτη. Ὅσο δὲ καὶ ἂν αὐτὴ ἡ καταδίκη στέρησε τὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν μεγαλύτερο φιλόσοφο ὄλων τῶν ἐποχῶν, πρέπει νὰ ἐπισημανθῆ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Σωκράτης «ὑπήγαγε ἑαυτὸν ἐλευθέρως» στὴν κρίση καὶ τὴν ἀπόφαση τοῦ μόνου νόμιμου καὶ κυρίαρχου Δικαστηρίου.

Αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ καταδικασθεὶς «Κατηγορούμενος» δὲν ἀμφισβήτησε τὴν νομιμότητα τοῦ Δικαστηρίου τῆς πατρίδας του καὶ τὸ ἀνεξάρτητο τῆς καταδικαστικῆς κρίσης του. Ἄλλωστε αὐτὴ ἡ καταδίκη ὄχι μόνον δὲν ἐμίωσε τὸ κύρος τοῦ μεγάλου Φιλοσόφου, ἀλλὰ ἀντίθετα ἐδικαίωσε τὴν διδασκαλία του, ἀφοῦ γι' αὐτὴν προτίμησε τὸν θάνατο, πού του χάρισε τὸ λαμπρὸ φωτοστέφανο τοῦ ὑποδείγματος συνέπειας μεταξὺ λόγων καὶ πράξης.

2) Στὴν Βυζαντινὴ περίοδο.

Ἡ Δικαιοσύνη στὴν ἀκμὴ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας εἶναι πραγματικὰ ἀνεξάρτητη. Τὸ δίκαιο ἀπονέμουν πλήρως συγκροτημένα Δικαστήρια, εἴτε τῆς Πολιτείας εἴτε τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι δὲ ἄξιο ἰδιαίτερης ἐξαρσης τὸ γεγονός, ὅτι οἱ Πολῖτες (καὶ δὴ ὄχι μόνον οἱ Χριστιανοὶ) κατέφευγαν κατὰ πλειοψηφία στὰ Ἐκκλησιαστικὰ Δικαστήρια, στὰ ὁποῖα σημαντικὸς ἦταν ὁ ρόλος τοῦ *Ἐκδίκου* (τοῦ Εἰσαγγελέα), ὁ ὁποῖος ἀσκοῦσε τὴν ποινικὴ δίωξη σὲ ποινικὲς ὑποθέσεις φροντίζοντας γιὰ τὴν συγκέντρωση τοῦ ἀποδεικτικοῦ ὑλικοῦ καὶ κυρίως γιὰ τὴν «μετὰ λόγου γνώσεως» σύνταξη τῆς παραπεμπτικῆς ἢ ἀπαλλακτικῆς «πρότασης» πρὸς τὸ Δικαστήριό. Τὸ δὲ ἐκπληκτικώτερο ἦταν ὅτι, σὲ πάρα πολλές ὑποθέσεις ὀξύτατης ἀντιδικίας, ἡ «παρέμβαση» τοῦ Ἐκδίκου εἶχε σάν ἀποτέλεσμα

τὴν συμβιβαστικὴ ἐπίλυση τῆς διαφορᾶς.

3) Στὴν Μεταβυζαντινὴ περίοδο.

Κατὰ κανόνα διατηρεῖται ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Δικαιοσύνης στὴν Μεσαιωνικὴ Εὐρώπη, ἡ δὲ ἐπίλυση τῶν διαφορῶν -ἀστικῶν καὶ ποινικῶν- γίνεται ἀπὸ τὰ Δικαστήρια, στὰ ὁποῖα «ὑπάγονται» ἰσότιμα ὅλοι οἱ πολῖτες, περιλαμβανομένων καὶ τῶν Πολιτειακῶν Ἀρχόντων.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ γνωστὸ περιστατικὸ τῆς ἀντιδικίας μεταξὺ τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Α' (1740 - 1765), γνωστοῦ γιὰ τὶς προτιμήσεις του στὶς ἐμπορικὲς συναλλαγές καὶ τὴν παραθεώρηση τῶν «ἠγετικῶν» του καθηκόντων, καὶ ἐνὸς ἀπλοῦ χωρικοῦ, τοῦ ὁποῖου εἶχε καταπατήσει παράνομα ἓνα κτῆμα. Ὁ ἀγρότης, βέβαιος γιὰ τὴν ἀτεγκτὴ καὶ ἀδέκαστη Δικαιοσύνη τῆς πατρίδας του, παράγγειλε στὸν Αὐτοκράτορα «νὰ μὴ ξεχνᾷ ὅτι στὸ Βερολίνο ὑπάρχουν Δικαστές»!

Θλιβερὴ ἐξάιρεση στὸν Εὐρωπαϊκὸ Μεσαίωνα ἀποτελοῦν τὰ Δικαστήρια τῆς Ἱερᾶς Ἐξέτασης, πού εἶχε ὀργανώσει ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία.

Ἡ διαδικασία ἐνώπιον αὐτῶν τῶν Δικαστηρίων, πού διεξήγετο ὄχι μόνον μὲ τὴν ἀνοχὴ ἀλλὰ οὐσιαστικὰ μὲ τὴν συναίνεση τῆς Πολιτειακῆς Ἐξουσίας, θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηριθῆ ὡς παρωδία δίκης: Τὰ ὀνόματα τῶν μαρτύρων κατηγορίας δὲν ἐγνωστοποιοῦντο στὸν Κατηγορούμενο. Κατὰ τὴν ἀπολογία τοῦ ἐνώπιου τοῦ Ἀνακριτῆ ἢ στὸ Ἀκροατήριό ὁ Κατηγορούμενος δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ παραστή μὲ Συνήγορο, ἐνῶ ἡ ἀσκηση ἐναντίον του ψυχολογικῆς ἢ καὶ σωματικῆς βίας ὀδηγοῦσε σχεδὸν πάντοτε σὲ «ὁμολογία» τῆς ἐνοχῆς του! Οἱ καταδίκες ἦσαν ἐξοντωτικές: Κατὰ κανόνα θάνατος διὰ πυρᾶς.

4) Στὰ σύγχρονα Δημοκρατικὰ Καθεστῶτα.

Ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Δικαιοσύνης θεωρεῖται, ἢ πάντως πρέπει νὰ θεωρεῖται «δεδομένη» σὲ ὅλα τὰ σύγχρονα Δημοκρατικὰ καθεστῶτα καὶ γιὰ ὅλους ἀνεξαίρετως τοὺς

Πολίτες, περιλαμβανομένων αυτόνοτητα και ὄσων ἀνήκουν στην πολιτική ἡγεσία.

Κανείς δὲν διανοεῖται νὰ ἀμφισβητήσει τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Δικαιοσύνης καὶ τὴν «ἰσότητα ὄλων» ἀπέναντι στὸν Νόμο. Εἶναι δὲ αυτόνοτο ὅτι κάθε παραβάτης θὰ λογοδοτήσει ἐνώπιον τῆς Δικαιοσύνης καὶ θὰ ὑποστῇ τὶς νόμιμες συνέπειες γιὰ τὴν παραβίαση τῆς Ἑννομης Τάξης.

Ἀπόδειξη αὐτῆς τῆς καθολικῆς ἀναγνώρισης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς γενικῆς παραδοχῆς ὅτι κάθε παραβάτης τοῦ Νόμου, καὶ ἰδιαίτερα τῆς Ποινικῆς Νομοθεσίας, θὰ λογοδοτήσει σ' αὐτὴν ἀποτελεῖ ἡ συμπεριφορὰ ἐπόνυμων εὐρωπαϊῶν Πολιτικῶν Ἡγετῶν, οἱ ὁποῖοι, ἰδίως ὁσάκις προκάλεσαν τὸ Δημόσιο Αἶσθημα μὲ πράξεις ἀξιοποινες, γνωρίζοντας ὅτι θὰ παρελέμποντο ἐνώπιον τῶν Ποινικῶν Δικαστηρίων γιὰ νὰ λογοδοτήσουν, ἔσπευσαν νὰ παραιτηθοῦν τοῦ ἀξιώματός τους πρὶν παρελεμφοῦντὸν στὴν Δικαιοσύνη γιὰ νὰ κριθοῦν ὡς ἀπλοὶ πολῖτες.

Εἶναι γνωστὰ τὰ παραδείγματα τοῦ Ἑγγλυοῦ Ὑπουργοῦ ποὺ ἦταν ἀναμεμιγμένος σὲ ἐρωτικό σκάνδαλο, τοῦ Γερμανοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ποὺ κατηγορήθηκε γιὰ δωροληψία ἀπὸ μεγάλη φέρμα, καὶ τοῦ Ἰταλοῦ Πρωθυπουργοῦ ποὺ βρέθηκε ἔνοχος γιὰ κατάχρηση δημοσίου χρήματος. Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Γερμανὸς πολιτικός, γιὰ νὰ ἀποφύγει τὸν δημόσιο ἐξευτελισμὸ, πρὶν δικασθῆ ἔθεσε τέρμα στὴ ζωὴ του, ὁ δὲ Ἰταλὸς δραπέτευσε στὸ Ἐξωτερικὸ καὶ πέθανε ἐξόριστος, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ καταδικάστηκε στὴν πατρίδα του.

Β. ΘΕΣΜΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ

Ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Δικαιοσύνης κατοχυρώνεται ἀπὸ ὅλα τὰ σύγχρονα Συντάγματα τῶν χωρῶν τῆς Δύσεως.

1) Μὲ συνταγματικὲς διατάξεις ἐξασφαλίζεται ἡ *αὐτοτέλεια* τῆς Δικαστικῆς Ἐξουσίας σὲ σχέση μὲ τὴν Νομοθετικὴ καὶ τὴν Ἐκτελεστικὴ Ἐξουσία.

2) Στὸς ἐκπροσώπους τῆς Δικαστικῆς Ἐξουσίας παρέχονται *εἰδικὰ προνόμια*, ὅπως:

- α) Ἡ ἰσοδότηση τῶν Δικαστῶν, καὶ
- β) ἡ εἰδικὴ διαδικασία ἐπιλογῆς των.

3) Μὲ εἰδικὲς διατάξεις ἐξασφαλίζεται ἡ *ἐλευθερία κρίσεως* τῶν Δικαστῶν κατὰ τὴν λήψη τῶν δικαστικῶν Ἀποφάσεων.

Αὐτὴν τὴν ἐλευθερία ἐξασφαλίζει κυρίως

α) Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς «ἠθικῆς ἀποδείξεως», τῆς ἄλλως καλουμένης ἀρχῆς τῆς ἐλευθερῆς ἐκτίμησης τῶν ἀποδείξεων, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ Δικαστὲς ἀποφασίζουν «κατὰ συνείδηση».

β) Τὸ σύστημα τῶν ποινῶν.

Ἡ σύγχρονη ἀντίληψη περὶ τῆς ποινῆς στοχεύει στὴν «γενικὴ» καὶ τὴν «εἰδικὴ πρόληψη», δηλαδὴ ἀφ' ἐνὸς στὴν ἀποτροπὴ ἐκείνων ποὺ δὲν ἐγκλημάτησαν καὶ ἀφ' ἑτέρου στὸν σωφρονισμὸ τοῦ ἐγκληματήσαντος. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ ὄλους τοὺς σύγχρονους Ποινικοὺς Κώδικες ἔχει υἱοθετηθῆ ὁ θεσμὸς τῆς «ἐξατομίκευσης» τῆς ποινῆς, ὁ ὁποῖος ὑλοποιεῖται μὲ τὸ σύστημα τῶν «σχετικῶς ἀορίστων ποινῶν». Δηλαδὴ γιὰ τὰ διάφορα ποινικὰ ἀδικήματα προβλέπονται ποινές, τῶν ὁποίων καθορίζεται τὸ ἀνώτατο ἢ τὸ κατώτατο ὄριο, ἐπαφίεται δὲ στὴν κρίση τοῦ Δικαστῆ νὰ καθορίσει τὸ ἀκριβὲς μέγεθος τῆς ποινῆς, ὥστε νὰ ἐξυπηρετοῦνται οἱ δύο στόχοι τῆς ἀντεγκληματικῆς πολιτικῆς.

γ) Ἡ ἐκτέλεση τῶν ποινῶν

Κατὰ τὰ ἰσχύοντα δικονομικὰ συστήματα στὶς ἀνεπτυγμένους χώρες, μὲ τὶς ἐπιβαλλόμενες ἀπὸ τὰ Ποινικὰ Δικαστήρια ποινὲς «καταγιγνώσκεται» κατὰ κανόνα στέρηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ καταδικασθέντος (Κράτηση - Φυλάκιση - Κάθειρξη).

Κατ' ἐξαιρεση:

– Ὅταν γιὰ ἓνα ποινικὸ ἀδίκημα ἡ ἐπιβλητέα ποινὴ δὲν ὑπερβαίνει ἓνα συγκεκριμένο χρονικὸ ὄριο, τὸ Δικαστήριο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ «μετατρέψει» τὴν ποινὴ σὲ χρηματικὴ.

– Ἐνῶ κατὰ κανόνα οἱ ἐπιβαλλόμενες

στερητικὲς τῆς ἐλευθερίας ποινὲς ἐκτελοῦνται μὲ ἐγκλεισμό τοῦ καταδικασθέντος σὲ Σωφρονιστικὸ Κατάστημα, κατ' ἐξάιρεση τὸ Δικαστήριον δικαιοῦται νὰ «ἀναστείλει» τὴν ἐκτέλεση.

Εἶναι αὐτονόητο, ὅτι τόσο ἡ «μετατροπὴ» τῆς στερητικῆς τῆς ἐλευθερίας ποινῆς σὲ χρηματικὴ ὅσο καὶ ἡ «ἀναστολή» τῆς ἐκτέλεσης τῆς ποινῆς ἀποτελοῦν δύο σημαντικώτατους θεσμοὺς τῆς σύγχρονης ἀντεγκληματικῆς πολιτικῆς, οἱ ὅποιοι συγχρόνως ἐνισχύουν τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Δικαιοσύνης, ἐφ' ὅσον κατοχυρώνουν τὴν ἐλευθερίαν κρίσης τῶν Δικαστῶν.

4) Γιὰ τὴν κατοχύρωση τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν δικαζομένων πρὸς τοὺς Δικαστῆς, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν προφύλαξιν τῶν Δικαστῶν ἀπὸ κάθε ψόγου καὶ ἐπικριτικῆς διάθεσης, προβλέπονται τέσσερις θεσμοὶ ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἀντικειμενικὴν δικαστικὴν κρίσιν. Αὐτοὶ οἱ θεσμοὶ εἶναι:

α) Ὁ θεσμὸς τοῦ Ἀποκλεισμοῦ τῶν δικαστῶν ἀπὸ μία συγκεκριμένη ὑπόθεσιν (ἀστικὴ ἢ ποινικὴ), ὅταν μετέχουν σ' αὐτὴν ὡς Δικαστῆς, Εἰσαγγελεῖς ἢ Γραμματεῖς συγγενεῖς τῶν διαδίκων ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας ὠρισμένου βαθμοῦ.

β) Ὁ θεσμὸς τῆς Ἐξάιρεσης (ἢ τῆς αὐτοεξάιρεσης), ὅταν οἱ Δικαστῆς εἴτε ἐξαρθοῦν ἀπὸ τὴν ἐκδασιν τῆς δίκης ἴδιον συμφέρον, εἴτε συνδέονται μὲ τοὺς διαδίκους μὲ συγγενικὸ ἢ φιλικὸ δεσμό, εἴτε ἔχουν ἀσκήσει σὲ μία ὑπόθεσιν ποὺ καλοῦνται νὰ δικάσουν καθήκοντα Ἀνακριτῆ ἢ Μάρτυρα.

γ) Ἡ καθιέρωσις τῆς Δημοσιότητος τῶν συνεδριάσεων τῶν Δικαστηρίων κατὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν ὑποθέσεων (ἀστικῶν καὶ ποινικῶν) καὶ ἡ ὑποχρέωσις τῶν Δικαστῶν νὰ αἰτιολογοῦν «ἐμπεριστατωμένως» τῖς Ἀποφάσεις τους.

δ) Ἡ εἰσαγωγή τοῦ θεσμοῦ τῶν Ὁρκωτῶν Δικαστηρίων, μὲ τὸν ὅποιο ἐξασφαλίζεται ἡ συμμετοχὴ τοῦ «λαϊκοῦ στοιχείου» κατὰ τὴν ἐκδίκασιν σοβαρῶν ἀπὸ ἀποψη κοινωνικῆ ποινικῶν ὑποθέσεων κακουργη-

ματικοῦ χαρακτήρα. Αὐτὸς ὁ θεσμὸς ἀποτελεῖ οὐσιαστικὴ συμβολὴ στὴν ἀνεξαρτησία τῆς Δικαιοσύνης, ἐφ' ὅσον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀποφεύγεται ὁ κίνδυνος τῆς λήψεως ἀποφάσεων μόνον ἀπὸ «ἐπαγγελματίες» Δικαστῆς, ποὺ ἐνίοτε κρίνουν μὲ αὐστηρὰ νομικὰ κριτήρια ὑποβαθμίζοντας ἴσως ἰδιάζουσες κοινωνικὲς συνθήκες.

Ὁ θεσμὸς τῶν Ὁρκωτῶν Δικαστηρίων, ἀγγλικῆς προέλευσεως, ἀπετέλεσε πρὸ πολλοῦ ἀντικείμενον ζωντῶν ἐπιστημονικῶν συζητήσεων, συνδέθηκε δὲ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον εἰσαγωγῆς του στὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀντίληψιν, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Ἀρχικὰ εἶχε τὴν μορφήν τοῦ «Ἀμιγούς συστήματος», σύμφωνα μὲ τὸ ὅποιο οἱ 10 ἢ 12 λαϊκοὶ δικαστῆς, οἱ Ἐνορκοὶ, μὲ τὴν «ἐτυμηγορίαν» τους ἐκρίναν αὐτοὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐνοχῆς ἢ ἀθωότητος τοῦ κατηγορουμένου, ἀφήνοντας τοὺς τακτικοὺς Δικαστῆς τὴν ἀπόφασιν γιὰ τὴν ἐπιβλητέαν ποινὴν σὲ περίπτωσιν καταδικαστικῆς ἐτυμηγορίας τους.

Βραδύτερα σὲ πολλὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας, κυρίως δὲ στὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, τὸ Ὁρκωτὸ Σύστημα μετατράπηκε σὲ «Μικτό», σὲ ὅποιο μετέχουν Τακτικοὶ Δικαστῆς καὶ Ἐνορκοὶ, ποὺ συναποφασίζουν καὶ περὶ τῆς ἐνοχῆς ἢ μὴ καὶ περὶ τῆς ποινῆς, ὅταν ἡ περὶ ἐνοχῆς κρίσιν εἶναι καταδικαστικὴ.

Τὸ λειτουργημὰ τοῦ Ἐνόρκου ἀπὸ ἀποψη μὲν καθαρὰ νομικὴ εἶναι δικαστικῆς φύσεως, προσωρινῆς ἰσχύος (διαρκεῖ ὅσο καὶ ἡ περίοδος γιὰ τὴν ὁποία ἐξελέγη) καὶ ὑποχρεωτικὸ, ἐκτὸς ἂν ὑφίσταται κώλυμα ἐκ τοῦ νόμου καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ἀσκήθηκε ἀπὸ τὸν Εἰσαγγελέαν ἢ τὸν Κατηγορούμενον τὸ δικαίωμα ἐξάιρεσης ἑνὸς ἢ περισσώτερον ἀπὸ τοὺς κληρωθέντες γιὰ μία συγκεκριμένη δικάσιμον Ἐνόρκους. Ἀπὸ κοινωνικὴ ἄποψη ἡ ἐπιλογὴ ἑνὸς προσώπου γιὰ τὴν ἄσκησιν καθηκόντων Ἐνόρκου εἶναι σοβαρὴ, ὑπεύθυνη καὶ τιμητικὴ.

Οἱ Ἐνορκοὶ πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν

καθηκόντων τους σε μία συγκεκριμένη δίκη, δίνουν τον «νενομισμένο όρκο», ο οποίος θυμίζει τον Όρκο των «Ηλιαστών».

Γ. Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

1. ΘΕΣΜΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ

Κατά την ισχύουσα Νομοθεσία στην Ελλάδα η ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης θεσμικά είναι κατ' ουσίαν καταχωρωμένη, έφ' όσον κατά το ισχύον Σύνταγμα, την ειδική Νομοθεσία και τον Όργανισμό των Δικαστηρίων εξασφαλίζονται οι βασικές προϋποθέσεις, για τις οποίες έγινε ήδη λόγος.

2. ΕΓΓΕΝΕΙΣ «ΕΞΑΡΤΗΣΕΙΣ»

Παρά την κατ' αρχήν θεσμική κατοχύρωση της ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης από την Ελληνική Νομοθεσία, θα πρέπει να επισημανθούν ώρισμένες «έξαρτήσεις» της Ελληνικής Δικαιοσύνης σε αντίθεση με τα ισχύοντα στις άλλες ανεπτυγμένες Ευρωπαϊκές Χώρες. Οι «έξαρτήσεις» αυτές είναι οι ακόλουθες:

1) Ένω κατά το άρθρο 88 του ισχύοντος Συντάγματος, οι διορισμοί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις και μετατάξεις των Δικαστών όλων των βαθμών γίνονται με Προεδρικά Διατάγματα μετά από εισήγηση των αρμοδίων Δικαστικών Συμβουλίων, κατ' εξαίρεση για τις θέσεις των Προέδρων και Αντιπροέδρων του Αρείου Πάγου, του Συμβουλίου Επικρατείας και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ή επίλογή γίνεται μεν και πάλι με Προεδρικό Διάταγμα, αλλά μετά από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου (άρθρο 90 παρ. 5 Συντ/τος). Πρόκειται ασφαλώς για μία συνταγματική ρύθμιση που ουσιαστικά «υποτάσσει» την Ηγεσία της Δικαιοσύνης στην Εκτελεστική Έξουσία, δημιουργώντας ένα «κόμφαλιο λώρο» μεταξύ τους, και διευκολύνει (αν όχι και εξασφαλίζει) την επέμβαση της δεύτερης στις Αποφάσεις της πρώτης. Πολλές προσπάθειες διακεκομένων Νομικών και Δικαστών για την κατάργηση αυτής της αντιδημοκρατικής συνταγματικής διάταξης, ακόμα και κατά την τελευταία Αναθεώρηση του Συν-

τάγματος, έπεσαν στο κενό.

2) Η ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης θεοπίζεται για την *όρθη άπονομή* της. Όμως υπάρχουν πολλοί παράγοντες που μπορεί να έπηρεάσουν την όρθότητα της δικαστικής κρίσης και απόφασης. Και αυτοί σε μία εύνομούμενη Πολιτεία δεν πρέπει να παραθεωρούνται ως δευτερεύοντες.

Συγκεκριμένα θα αναφερθούμε:

α) Στόν **άριθμο** των δικαζομένων υποθέσεων.

Στά Πλημμελειοδικεία, στα όποια, ως γνωστόν, εκδικάζονται ποινικά αδικήματα που τελούν κατά κανόνα άνθρωποι του καθημερινού μόχθου, οι όποιοι δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν ως έγκληματιές, όρίζεται ό αριθμός των δικαζομένων υποθέσεων (άρθρο 374 ΚΠΔ) για μεν τα 3μελή τό άνωτερο σε 30, για δε τα Μονομελή σε 50. Στήν πράξη όμως ό αριθμός των δικαζομένων υποθέσεων υπερδιπλασιάζεται.

Είναι προφανές ότι αυτός ό αριθμός άγνοεί έντελώς τον ανθρώπινο παράγοντα και τις δυνατότητες άντοχής του. Έτσι οι μεν δικαζόμενοι, υποχρεωμένοι επί ώρες να άναμένουν την «σειρά» τους, ταλαιπωρούνται, οι δε Δικαστές έξαντλούνται σωματικά και ψυχικά, με κίνδυνο να μη διερευνώνται πλήρως οι υποθέσεις, γεγονός που άπολήγει σε βάρος της όρθης άπονομής της δικαιοσύνης.

Άναφορικά με τό θέμα αυτό θα ήθελα να σημειώσω ότι, όταν κατά τό έτος 1961, υίοθετώντας και την γνώμη πολλών Συνεδέλφων της «μαχομένης δικηγορίας», απέτόλμησα να διατυπώσω δημόσια στα «Ποινικά Χρονικά» την άποψη ότι ό αριθμός των δικαζομένων υποθέσεων θα πρέπει να περιορισθή, άντιμετώπισα την αντίθεση ενός επιτίμου Εισαγγελέα Έφετών, ό όποιος με άρθρο του στο αυτό Περιοδικό (Τομ. ΙΑ, σελ. 437) έκρινε «άπόλυτα δικαιολογημένο και σύμφωνο με τις εν Έλλάδι συνθήκες» τον προβλεπόμενο (ήδη μεγάλο) από την ισχύουσα Ποινική Δικονομία αριθμό υποθέσεων, αν και γνώριζε ότι ουσιαστική λύση

του προβλήματος, όπως μάλιστα εμφανίζεται στην πράξη, θὰ ἦταν ἡ αὐξηση «σύμφωνα καὶ μετὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι συνθηκῶν» τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δικαστῶν μετὰ τὴν αὐτονόητη αὐξηση καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Πλημμελειοδικειῶν. Δυστυχῶς τὸ θέμα αὐτὸ μέχρι σήμερα ἀποτελεῖ ἀνεκπλήρωτο αἴτημα Δικαστῶν καὶ Δικηγόρων.

β) Στὴν ὑλοποίηση **Θεσμῶν καὶ Διαδικασιῶν.**

Σὲ σύγκριση μετὰ τὰ ἰσχύοντα στὶς ἄλλες Δυτικῆς χώρες δὲν θὰ ἦταν ἄσκοπος ὁ σχολιασμός τοῦ τρόπου ἐφαρμογῆς στὴν Ἑλλάδα, ὠρισμένων θεσμῶν καὶ διαδικασιῶν, ποὺ ἔχουν ἤδη δοκιμασθῆ μετὰ ἐπιτυχία στὶς χώρες ὅπου πρωτοποριακὰ ἐφαρμόσθηκαν καὶ μεταφυτεύθηκαν στὴν Ἑλληνικὴ Νομοθεσία.

— Ὁ θεσμός τῶν **Ὁρκωτῶν Δικαστηρίων.**

Οὐδεὶς, βέβαια, ἀμφισβητεῖ τὴν οὐσιώδη συμβολὴ αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ στὴν διαμόρφωση τῆς δικαστικῆς κρίσης, ἡ ὁποία, προκειμένου περὶ σοβαρῶν ποινικῶν ἀδικημάτων (Κακουρηγμάτων), χωρὶς νὰ θίγεται τὸ κύρος τῶν Τακτικῶν Δικαστῶν, λαμβάνει σοβαρὰ ὑπόψη καὶ τὸ λαϊκὸ αἶσθημα.

Στὴν Ἑλλάδα ἀρχικὰ καὶ ἐπὶ σειρά ἐτῶν ἐφαρμόσθηκε τὸ «ἀμιγές» σύστημα, στὸ ὁποῖο μετεῖχαν 10 Ἐνορκοὶ καὶ 3 Τακτικοὶ Δικαστές. Τὴν κατάργησή του ὅμως, ἤδη ἀπὸ τὸ ἔτος 1937 εἶχε εισηγηθῆ ἡ Ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἡ δὲ Ἐπιτροπὴ Ἀναθεώρησης τοῦ Σχεδίου νέου Κώδικα Ποινικῆς Δικονομίας, τὸ ἴδιο ἔτος, τάχθηκε ὁμόφωνα ὑπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ «μικτοῦ» συστήματος, τὸ ὁποῖο τελικὰ, κατοχυρώθηκε καὶ συνταγματικὰ στὸ ἄρθρο 97 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975 ποὺ διατηρήθηκε καὶ στὴν τελευταία ἀναθεώρηση.

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι τὸ «μικτὸ ὀρκωτὸ σύστημα» θεωρήθηκε ἀπὸ διακεκριμένους Νομικοὺς διεθνῶς ὡς περισσότερο προοδευτικὸ καὶ εὐέλικτο σὲ σχέση μετὰ τὸ «ἀμιγές». Θὰ πρέπει ὅμως νὰ ὑπογραμμισθῆ ὅτι, παρὰ τὰ ἀναμφισβήτητα -θεωρητικὰ τουλάχιστον- πλεονεκτήματά του, ἐδῶ στὴν Ἑλλά-

δα δὲν ἐδικαίωσε ἀπόλυτα τὶς προσδοκίαι τῶν ὑπερασπιστῶν του. Δυστυχῶς οἱ περισσότερες Ἀποφάσεις τῶν Μικτῶν Ὁρκωτῶν Δικαστηρίων, ἰδίως σὲ περιπτώσεις «πολιτικῶν» ἢ τρομοκρατικῶν Ἐγκλημάτων, δὲν βρέθηκαν σύμφωνα μετὰ τὸ Λαϊκὸ Αἶσθημα, σὲ ἀντίθεση μετὰ τὶς κατὰ κανόνα δίκαιες καὶ ἀδιάβλητες «ἐτυμηγορίες» (ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐνοχῆς ἢ ἀθωότητος) τῶν 10 Ἐνορκῶν τοῦ «ἀμιγούς» συστήματος.

Καὶ τὸ ἐρώτημα εἶναι:

Μήπως ἡ ἀναμενόμενη βελτίωση τῶν Ἀποφάσεων τῶν Ἑλληνικῶν Ὁρκωτῶν Δικαστηρίων κακῶς στηρίχθηκε ἀποκλειστικὰ στὴν ὄντως ἐκσυγχρονιστικὴ ἀλλαγὴ ἀπὸ τὸ «ἀμιγές» στὸ «μικτὸ» σύστημα, χωρὶς νὰ ληφθοῦν ὑπόψη οἱ ἰδιαιτερότητες τῆς νεοελληνικῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος; Μήπως δηλαδή οἱ 10 Ἐνορκοὶ ποὺ παλαιότερα ἔκριναν τὴν ἐνοχὴ ἢ τὴν ἀθωότητα ἑνὸς συμπολίτου των, ἦσαν προτιμώτεροι ἀπὸ τοὺς 4 Ἐνορκούς τοῦ «Μικτοῦ Ὁρκωτοῦ», οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ πλειοψηφοῦν σὲ σχέση μετὰ τοὺς 3 Τακτικοὺς Δικαστές, κολακεύονται νὰ πιστεύουν ὅτι αὐτοὶ οὐσιαστικὰ ἀποφασίζουν καὶ δὲν λαμβάνουν ὑπόψη τοὺς σοβαρὰ τὴν γνώμη τῶν... μειοψηφούντων Τακτικῶν Δικαστῶν;

Πόσες φορές ἡ ἀθωωτικὴ κρίση τῶν 4 Ἐνορκῶν, σὲ σοβαρώτατες ὑποθέσεις, δὲν ἐπεκράτησε τῆς ὁμόφωνης καταδικαστικῆς κρίσης τῶν Τακτικῶν Δικαστῶν; Μήπως, ἐπομένως θὰ ἐνεδείκνυτο ἡ διὰ νόμου αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἐνορκῶν σὲ 10 ἢ 12, οἱ ὁποῖοι, ἐπιλεγόμενοι μετὰ τὰ οὐσιαστικὰ κριτήρια τῆς ἐντιμότητος καὶ τῆς θετικῆς κοινωνικῆς, ἐπαγγελματικῆς καὶ οἰκογενειακῆς κατάστασης, τῆς καλούμενης «καλῆς μαρτυρίας», καὶ συναποφασίζοντες μετὰ τοὺς Τακτικοὺς Δικαστές τόσο ἐπὶ τῆς ἐνοχῆς ἢ ἀθωότητος τοῦ κατηγορουμένου, ὅσο καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιβλητέας ποινῆς, παρέχουν περισσότερα ἐχέγγυα ὀρθῆς δικαστικῆς κρίσης, σὲ σύγκριση μετὰ τοὺς 4 Ἐνορκούς τοῦ «μικτοῦ συστήματος», οἱ ὁποῖοι εὐκολώτερα «ἀλίσκονται» ὑπακούοντες σὲ «ἔξωθεν»

άσκούμενες πιέσεις;

Ἡ πρόταση τῆς κατ' οὐσίαν κατάργη-
σης τοῦ Ὁρκωτοῦ Συστήματος μετὴν ὑπα-
γωγή στὰ Τακτικά Ποινικά Δικαστήρια
ὠρισμένης κατηγορίας κακουρηγηματικῶν
πράξεων, ὅπως εἶναι τὰ «πολιτικά ἐγκλή-
ματα» καὶ οἱ παράνομες δραστηριότητες
τοῦ «ὀργανωμένου ἐγκλήματος», ὀρθῶς
κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀπορρίπτεται. Στὸ Ὁρ-
κωτὸ Σύστημα, ἡ συμμετοχὴ καὶ λαϊκῶν
δικαστῶν στὴν ἀπονομὴ τῆς Ποινικῆς Δι-
καιοσύνης εἶναι ὄχι ἀπλῶς χρήσιμη καὶ θε-
τικὴ ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητη.

Ἄς μὴ ξεχνοῦμε ὅτι στὴν κλασσικὴ Ἑλ-
ληνικὴ Ἀρχαιότητα ἡ Δικαιοσύνη ἀπενέμε-
το ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὸν Λαό.

– Ἡ κατάρτιση τοῦ **Κατάλογου τῶν Ἐνόρκων**.

Ὁ νόμος 5026/31 «περὶ τοῦ Δικαστη-
ρίου Κακουρηγοδικῶν» προέβλεπε ὅτι ὁ Κα-
τάλογος τῶν Ἐνόρκων ποὺ θὰ συμμετεῖχαν
στὶς δίκες ἐνὸς 12ήμερου, κατηρτίζετο ἀπὸ
τὸν Εἰσαγγελέα Πλημμελειοδικῶν. Στὴν
πράξη αὐτὸς ὁ Κατάλογος καταρτιζόταν
ἀπὸ τὴν Γραμματεία τῆς Εἰσαγγελίας, ἡ
ὁποία γιὰ λόγους «ἀπλούστευσης» τῆς δα-
δικασίας κατέφευγε στὸν «Ἐκλογικὸ» ἢ
στόν... «Τηλεφωνικὸ Κατάλογο». Ἄς ἐλ-
πίσουμε ὅτι ἡ κατάσταση θὰ βελτιωθῇ, ἀφοῦ
τελευταία αὕτη ἡ διαδικασία ἔχει ἀνατεθῇ
στὸ Συμβούλιο Πλημμελειοδικῶν.

– Ἡ **μετατροπὴ τῆς ποινῆς**.

Κατὰ τὸ ἄρθρο 82 Π. Κ., τὸ δικαστή-
ριο, ἐπιβάλλοντας στερητικὴ τῆς ἐλευθερίας
ποινὴ μὴ ὑπερβαίνουσα τὸ ἔτος, ὀφείλει, ἐὰν
δὲν ἀναστείλει τὴν ἐκτέλεση αὐτῆς κατὰ τὰ
ἄρθρα 99 ἐπ., νὰ ἀποφανθῇ συγχρόνως καὶ
διὰ τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως περὶ μετατροπῆς
ἢ μὴ αὐτῆς εἰς πρόστιμο ἢ χρηματικὴ ποι-
νὴ, ἐὰν ἐκ τῶν περιστάσεων κρίνει, ὅτι τὸ
πρόστιμο ἢ ἡ χρηματικὴ ποινὴ «ἀρκοῦν
ὅπως ἀποτρέψουν τὸν καταδικασθέντα ἀπὸ
τῆς τελέσεως ἄλλων ἀξιοποιῶν πράξεων,
αἰτιολογοῦν εἰδικῶς τὴν κρίση του αὐτῆν».

Ἐπισημαίνεται ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ Δι-
καστηρίου πρὸς μετατροπὴ τῆς ποινῆς ὄχι

μόνο εἶναι δυνατικὸ, ἀλλὰ συγχρόνως ὑπο-
χρεώνει τὸ Δικαστήριο:

Νὰ κρίνῃ ἂν αὐτὸ τὸ κατ' οὐσίαν εὐερ-
γέτημα πρὸς τὸν καταδικασθέντα ἀρκεῖ γιὰ
νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν τέλεση τοῦ αὐτοῦ
ἢ ἄλλου ποινικοῦ ἀδικήματος.

Συγχρόνως νὰ αἰτιολογήσῃ εἰδικὰ τὴν
περὶ μετατροπῆς τῆς ποινῆς ἀπόφασί του.

Αὐτὲς οἱ δύο προϋποθέσεις δὲν ἔχουν
ἐφαρμοσθῆ ποτέ. Τὰ Δικαστήρια μετατρέ-
πουν τὶς ποινές, ὅταν δὲν ὑπερβαίνουν τὸ
προβλεπόμενο χρονικὸ ὄριο, πάντοτε καὶ
χωρὶς μνεῖα αἰτιολογίας.

Τὸ ἔτος 1965, σὲ ἄρθρο μου στὸ περιο-
δικὸ «ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ» εἶχα ἐπισημάνει ὅτι
αὐτὸ τὸ «εὐεργέτημα» ἀποτελεῖ «ἀμφίστο-
μη μάχαιρα», ἐφ' ὅσον τυχὸν ἀβασάνιστη
ἐφαρμογὴ του εἶναι δυνατόν νὰ ἀποθῇ μέ-
σον ἀποθρασύνσεως τῶν πλημμελούντων, οἱ
ὁποῖοι θὰ ἠμποροῦν ἐκ τῶν προτέρων νὰ
λέγουν εἰς τὸ θῦμα των: «Τί μπορεῖς νὰ μοῦ
κάνεις; Θὰ πληρώσω καὶ θὰ βγῶ»!

Ἐδῶ ἡ ἴδια ἡ Δικαστικὴ Ἀρχὴ ἀπεμπο-
λεῖ βασικὴ ἀρμοδιότητά της, ποὺ τὴν κατο-
χυρώνει ὡς ἀνεξάρτητη στὴν κρίση της.

– Παρόμοια περίπτωσις ἀποτελεῖ καὶ ἡ
διάταξη περὶ τῆς «ἀναστολῆς» ἐκτέλεσης
τῆς ποινῆς.

Κατὰ τὰ ἄρθρα 99 - 104 Π. Κ. ὁ δικα-
στής, ἀφοῦ κρίνει κάποιον ἔνοχο καὶ τὸν
καταδικάσει σὲ ποινὴ στερητικὴ τῆς ἐλευ-
θερίας μὴ ὑπερβαίνουσα τὸ ἔτος, δύναται,
ἐφ' ὅσον τὸ ἄτομο τοῦτο δὲν ἔχει καταδι-
κασθῆ μέχρι τοῦδε ἀμετακλήτως ἔνεκα κα-
κουρηγήματος ἢ πλημμελήματος, νὰ διατά-
ξῃ τὴν ὑφ' ὄρον ἀναστολὴ τῆς ποινῆς.

Ὁ θεσμὸς τῆς «ἀναστολῆς» εἶναι ἀσφα-
λῶς πολῦτιμος, ἐφ' ὅσον δι' αὐτοῦ ὁ κατα-
δικασθεὶς μπορεῖ μετὰ τὴν δική του προσπά-
θεια οὐσιαστικὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν καταδί-
κη. Καὶ τοῦτο γιατί, ἂν κατὰ τὸν χρόνον τῆς
ἀναστολῆς δὲν διαπράξῃ ἄλλο ἀδίκημα, ἡ
ποινὴ θεωρεῖται «ὡς μὴ ἐπιβληθεῖσα», ἐνῶ
ἂν ὑποπέσει σὲ ἀδίκημα ἢ ποινὴ ἐκτίεται,
δηλαδὴ δὲν μετατρέπεται σὲ χρηματικὴ.

Παλαιότερα ὁ θεσμὸς αὐτὸς ἐφαρμοζό-

ταν από τὰ Ἑλληνικά Ποινικά Δικαστήρια ἐπιτυχῶς, ἰδιαίτερα ὅταν ἐπρόκειτο γιὰ νέους πού υπέλιπταν σὲ ποινικὸ παράπτωμα γιὰ πρώτη φορά, καὶ ἔτσι τοὺς δινόταν ἡ εὐκαιρία νὰ συγκρατηθοῦν ἀπὸ μελλοντικές παραβάσεις. Δυστυχῶς ὅμως τὰ τελευταία χρόνια αὐτὸς ὁ θεσμὸς ἐφαρμόζεται ἐνίοτε ἀβασάνιστα, καὶ δὴ μερικὲς φορές γιὰ ἄτομα ἔντονης ἀντικοινωνικῆς συμπεριφορᾶς. Κραυγαλέο παράδειγμα ἄστοχης καὶ κοινωνικὰ ἀπαράδεκτης ἐφαρμογῆς τοῦ ἦταν ἡ ἐπὶ Ζετία ἀναστολή τῆς, ἐπίσης ἀπαράδεκτα μικρῆς, ποινῆς πού ἐπιβλήθηκε σὲ γνωστὴ προαγωγό.

– Ὁ προσδιορισμὸς τῆς δικασίμου.

Γιὰ τὰ Ἑλληνικά Δικαστήρια (Ἀστικά, Διοικητικά ἢ Ποινικά) ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀπονομὴ τῆς Δικαιοσύνης (Δικαστὲς καὶ Δικηγόρους) καὶ γιὰ ὅσους προσφεύγουν σ' αὐτὴν « γιὰ νὰ βροῦν τὸ δίκιο τους», ὁ προσδιορισμὸς τῆς δικασίμου ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα προβλήματα. Τὸ πλῆθος τῶν ὑποθέσεων, γιὰ τὸ ὅποιο σὲ μεγάλο βαθμὸ εὐθύνεται ἡ ἔντονη δικομανία πού μᾶς χαρακτηρίζει, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀνεπάρκεια Δικαστῶν καὶ Δικαστικῶν Ὑπαλλήλων, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀπομακρύνεται σημαντικὰ ἡ «δικάσιμος» ἀπὸ τὸν χρόνον τελέσεως τοῦ δικαζομένου συμβάντος (ἀστικῆς, διοικητικῆς ἢ ποινικῆς φύσεως), μὲ συνέπεια:

Σὲ Ἀστικὲς ὑποθέσεις κατὰ κανόνα τὴν οικονομικὴ ζημία, ὄχι πάντοτε εὐκαταφρόνητη.

Στὶς Διοικητικὲς ὑποθέσεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς οικονομικὲς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις, τὶς κοινωνικὲς ἐπιπτώσεις πού δὲν εἶναι ἀσήμαντες.

Στὶς Ποινικὲς ὑποθέσεις, ἐπιπτώσεις πού εἶναι σοβαρότερες καὶ ὀδυνηρότερες γιὰ τοὺς «παθόντες», ἰδίως ὅταν πρόκειται γιὰ ἐξαρτημένα ἄτομα, τὰ ὁποῖα στερήθηκαν τὸν προσάτη τους σὲ περιπτώσεις ἐγκλημάτων κατὰ τῆς ζωῆς καὶ τῆς παρουσίας (ἀνθρωποκτονίες, ληστείες κ.λ.π.) ἢ γιὰ

πρόσωπα πού ἔγιναν θύματα διασμῶν, ἀποπλάνησεων, μαστροπείας κ.λ.π.

Περὶ τὸ νὰ ὑπογραμμισθῇ ὅτι, γιὰ τοὺς κατηγορουμένους, αὐτὴ ἡ ἀπομάκρυνση τῆς δικασίμου ἀπὸ τὴν Προδικασία καὶ τὴν Ἐνδιάμεση Διαδικασία, καταλήγει νά... τοὺς εὐνοεῖ, ἀφοῦ τὸ ἀποδεικτικὸ ὑλικὸ ἀπισχνάινεται. Οἱ μάρτυρες λημονοῦν τὶς καταθέσεις τους, ἐνῶ οἱ ὑπόδικοι, οἱ μὲν «προσωρινὰ ἐλεύθεροι» εὐκολώτερα, ἀλλὰ καὶ οἱ «ἐν προφυλακίσει», μετὰ τὴν σχεδὸν κατὰ κανόνα πάροδο τοῦ 18μήνου τῆς «προσωρινῆς κράτησής τους», ἀλλοιώνουν τὸ ἀποδεικτικὸ ὑλικὸ ἐπηρεάζοντας μάρτυρες κατηγορίας καὶ δημιουργώντας μάρτυρες υπεράσπισης. Ἀκόμη, ἂν δὲν κατορθώσουν... νὰ ἐξαφανισθοῦν, ἐπιδίδονται σὲ ἓνα ἀγῶνα ἐξεύρεσης τρόπου ἐπηρεασμοῦ τῶν ἀσκούντων τὸ λειτούργημα τοῦ δικαστῆ, πού εὐτυχῶς σπανιώτατα ἐπιτυγχάνει, γιὰτὶ προσκρούει σὲ μιὰ γρανιτένια, ἀπὸ παράδοση στὴν Ἑλλάδα, ἄρνηση τῶν Δικαστῶν νὰ προδώσουν τὴν συνείδησή τους καὶ τὴν ἱερὴ ἀποστολή τους.

Εἶναι κοινὸ μυστικὸ ὅτι ὅλες αὐτές οἱ δυσμενεῖς συνέπειες τοῦ «έτεροχρονισμοῦ» τῶν δικασίμων σὲ σχέση μὲ τὴν Προδικασία θὰ εἶχαν ἐλαχιστοποιηθῇ, ἂν εἰσακούονταν ἀπὸ τοὺς «κρατοῦντες» οἱ ἐπὶ ἔτη ἐκκλήσεις τῆς Ἡγεσίας τῆς Δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ ὅλων ὅσοι ὑπηρετοῦν τὴν ὀρθὴ ἀπονομή τῆς, γιὰ τὴν αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Δικαστῶν, τῶν Δικαστικῶν Ὑπαλλήλων καὶ τῶν Δικαστηρίων.

Μὲ τὶς σκέψεις πού προηγήθηκαν, τὸ μεγάλο θέμα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δικαιοσύνης δὲν ἐξαντλεῖται. Ἐπιδιώξῃ μου ἦταν ὁ προβληματισμὸς ὅσων ἀντιμετωπίζουμε τὴν Δικαιοσύνη ὡς θεμελιώδη κοινωνικὸ θεσμὸ, ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ὀμαλὴ λειτουργία τοῦ κοινωνικοῦ βίου.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

Ἐπιτ. Δικηγόρος
Δρ. Ποιν. Ἐπιστημῶν

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΑΙΩΝΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Β'

ΝΑΖΙΣΜΟΣ

Ο Ναζισμός έγινε καθεστώς στη Γερμανία στις 30 Ιανουαρίου του 1933 όταν ο στρατάρχης και Πρόεδρος του Ράιχ Hindenburg ευρισκόμενος σε άδιέξοδο για το σχηματισμό κυβερνήσεως και υποκύπτοντας στην έκδιαστική τακτική του Χίτλερ του ανέθεσε την καγκελαρία, παρόλο που στις τελευταίες εκλογές το έθνικοσοσιαλιστικό κόμμα του οποίου ήταν ο ηγέτης, δέν είχε συγκεντρώσει παρά μόνον το 34,4%.

Μετά την 30η Ιανουαρίου του 1933 η Γερμανία έπαψε να είναι η ίδια. Μέσα σε σύντομο διάστημα και ιδιαίτερα μετά το θάνατο του Hindenburg τόν Αύγουστο του 1934 επήλθε ένας ταχύτατος μετασχηματισμός σε ολόκληρη τη Γερμανία. Οί έλευθερίες των πολιτών καταργήθηκαν. Με τους περισσότερους πολιτικούς αντιπάλους του Χίτλερ φυλακισμένους ή φυγάδες τόν Ράιχ-σταγκ εκχώρησε όλες σχεδόν τις εξουσίες του και ιδιαίτερα τόν έλεγχο τής νομοθετικής εξουσίας στον Χίτλερ. Οί πανίσχυρες συνδικαλιστικές οργανώσεις διαλύθηκαν. "Όλα τά αντίπαλα πολιτικά κόμματα απαγορεύτηκαν. Ο στρατός έδωσε όρκο πίστωσης στό Χίτλερ προσωπικά και έτσι έπισφραγίστηκε ή πλήρης άποδοχή του νέου καθεστώτος και ή δικτατορία του Χίτλερ έδραιωθηκε. Τότε ό ήρωας του πολέμου του 1914 στρατηγός Φόν Ludendorff που είχε γνωρίσει καλά τόν Χίτλερ από τήν προηγούμενη πολιτική του δραση, προείδε τήν καταστροφή και έγγραψε στό σύντροφό του κατά τά χρόνια του πρώτου παγκοσμίου πολέμου Hindenburg τά πιό κάτω «προφητικά» λόγια: «Παραδώσατε τήν ιερή πατρι-

δα μας σε έναν από τούς μεγαλύτερους δημαγωγούς όλων τών εποχών. Προλέγω σοβαρά ότι αυτός ό καταραμένος άνθρωπος θά ρίξει τόν Ράιχ στην άβυσσο και θά φέρει στό έθνος μας αφάνταστη δυστυχία. Οί μελλοντικές γενιές θά σε καταριούνται στον τάφο σου για ό,τι έχεις κάνει».

Μετά τήν έδραίωση του καθεστώτος ό Χίτλερ άρχισε να θέτει σε εφαρμογή τις φιλοσοφικές και κοσμοθεωρητικές του θεωρίες που ήταν γνωστές πάνω από 10 χρόνια προτού γίνει καγκελάριος από τόν διβλίιο του «Ο άγών μου» που πρωτοκυκλοφόρησε τόν 1924 και από τή μετέπειτα πολιτική του δράση.

Η φιλοσοφία του συνίστατο σε μιá μηχαναίστική άποψη τής ιστορίας ως φυλετικής πάλης ανάμεσα στην ύψηλότερη φυλετική όντότητα, τήν άρια φυλή και στην κατώτερη παρασιτική έβραϊκή φυλή που υπονόμεινε τήν άρια φυλή και τήν όδηγούσε στην καταστροφή.

Στό διάστημα αυτό ό αντισημιτισμός του είχε συγχωνευθεί με τόν αντιμπολσεβικισμό του σε μιá εικόνα «έβραϊκού μπολσεβικισμού», ή έξόντωση του οποίου αποτέλεσε έκτοτε τήν άποστολή του ναζιστικού κινήματος. Η εικόνα μιás διεθνούς έβραϊκής συνωμοσίας που θρισκόταν πίσω από τόν διεθνές κεφάλαιο αλλά και τόν σοβιετικό κομμουνισμό κατείχε δεσπόζουσα θέση στην ιδεολογία του Χίτλερ.

Από τις πρώτες εβδομάδες τής ναζιστικής διακυβερνήσεως άρχισαν οί διώξεις κατά τών Έβραίων. Έπιθέσεις κατά τών έβραϊκών επιχειρήσεων και ξυλοδαρμοί τών ιδιοκτητών τους ήταν καθημερινά φαινόμε-

να. Εισέβαλαν στα σπίτια τῶν πλούσιων Ἑβραίων καί τοὺς ἀποσποῦσαν σημαντικά ποσά. Ἐφθασαν στὸ σημεῖο νὰ διακόπτουν τὴς συνεδριάσεις τῶν δικαστηρίων καὶ νὰ πετᾶνε μὲ κλωτσιᾶς στὸν δρόμο τοὺς Ἑβραίους δικηγόρους καὶ δικαστές, ξυλοκοπώντας τους ἀνελέητα. Τὰ κύματα τῆς ἀντιεβραϊκῆς βίας καὶ θηριωδίας διαδέχονταν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο. Πινακίδες μὲ τὴν ἐπιγραφή «Οἱ Ἑβραῖοι εἶναι ἀνεπιθύμητοι ἐδῶ» εἶχαν τοποθετηθεῖ κατὰ μῆκος τῶν δρόμων, στὶς εἰσόδους τῶν πόλεων καὶ τῶν χωριῶν καὶ σὲ δημόσιους χώρους.

Τὸ 1938, μὲ ἀφορμὴ τὴ δολοφονία τοῦ Γραμματέα τῆς Γερμανικῆς Ἀποστολῆς στὸ Παρίσι ἀπὸ ἓναν δεκαεπτάχρονο Πολωνοεβραῖο, ξέσπασε σὲ ὁλόκληρη τὴ Γερμανία, μὲ τὴν ὑποκίνηση τῆς ναζιστικῆς προπαγάνδας, ἓνα Πογκρόμ κατὰ τῶν Ἑβραίων ποὺ ὀνομάστηκε σαρκαστικά «Ἡ νύχτα τῶν κρυστάλλων» ἀπὸ τὰ θρυμματισμένα κρυστάλλα τῶν ἐβραϊκῶν καταστημάτων ποὺ γέμισαν τοὺς δρόμους.

Ἐκεῖνο τὸ θράδυ ἔγινε ἐμπρησμός καὶ κατεδάφιση 100 καὶ πλέον συναγωγῶν, καταστροφή 8.000 ἐβραϊκῶν καταστημάτων καὶ λεηλασιᾶς ἀναρίθμητων διαμερισμάτων Ἑβραίων στὶς μεγάλες πόλεις. 30.000 Ἑβραῖοι συνελήφθησαν καὶ ἐστάλησαν σὲ στρατόπεδα συγκεντρώσεως ὅπου ὑπέστησαν ἀφάνταστα βασανιστήρια, ἐνῶ 80.000 περίπου Ἑβραῖοι προσπαθοῦσαν ἀπεγνωσμένα νὰ ἐγκαταλείψουν τὴ χώρα.

Γενικά οἱ σκληρῆς διώξεις κατὰ τῶν Ἑβραίων ποὺ ἀπέβλεπαν μεταξύ τῶν ἄλλων καὶ στὴν ἐκδίωξή τους ἀπὸ τὴ γερμανικὴ οἰκονομικὴ ζωὴ ἄρχισαν νὰ φέρνουν τὰ ἐπιδικώμενα ἀποτελέσματα. Ἀπὸ τὶς 50.000 ἐπιχειρήσεις τὸ 1933 στὴν Γερμανία, τὸ 1938 ἀπέμειναν μόνο 9.000. Παράλληλα ἓνα πλῆθος ἐπαγγελματικῶν ἀπαγορεύσεων -γιὰ γιατροὺς, δικηγόρους κ.λ.π.- ἔθετε τοὺς Ἑβραίους στὸ περιθώριο τῆς ἐπαγγελματικῆς ζωῆς. Ἐνας νόμος ὑποχρέωνε τοὺς ἄνδρες νὰ προσθέτουν τὸ ὄνομα «Ἰσραήλ» καὶ τὶς γυναῖκες τὸ ὄνομα «Σάρα» στὰ ὑπάρ-

χοντα ὀνόματά τους κατὰ τὶς ἐπαγγελματικές τους δοσοληψίες, ἐπὶ ποινῇ φυλακίσεως, καὶ ὅλοι οἱ Ἑβραῖοι ὀφείλαν νὰ ἔχουν τὰ διαβατήριά τους σφραγισμένα μὲ τὸ γράμμα «J». Ἀργότερα ἓνα ἀστυνομικὸ διάταγμα ὄρισε πῶς ὅλοι οἱ Ἑβραῖοι ἄνω τῶν 6 ἐτῶν ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ φέρουν ἐμφανῶς στὰ ρούχα τους τὸ κίτρινο ἄστρο τοῦ Δαυὶδ.

Τὸ 1935 ψηφίστηκαν οἱ λεγόμενοι «Νόμοι τῆς Νυρεμβέργης», ὁ νόμος περὶ σημαίας, ὁ νόμος περὶ ιδιότητος τοῦ πολίτη καὶ ὁ νόμος περὶ αἵματος. Ὁ τελευταῖος νόμος ἀποτελοῦσε ἓνα νομικὸ πλαίσιο γιὰ τὸ διαχωρισμὸ τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἀνάγκη χρήσεως βίας.

Ἐνα ἀκανθῶδες πρόβλημα ποὺ ἀνέκυψε ἦταν ὁ νομικὸς ὀρισμὸς τοῦ Ἑβραίου. Οἱ κατὰ τὸ ἥμισυ Ἑβραῖοι (μὲ δύο Ἑβραίους καὶ δύο «ἀρίους» προγόνους) θεωρήθηκαν Ἑβραῖοι ἐφόσον ἦταν πιστοὶ στὴν ἐβραϊκὴ θρησκεία, εἶχαν παντρευτεῖ μὲ Ἑβραῖο, ἦσαν παιδιὰ ἀπὸ τέτοιο γάμο ἢ νόθα παιδιὰ ἐνὸς Ἑβραίου καὶ ἐνὸς «ἀρίου». Οἱ κατὰ τὰ τρία τέταρτα Ἑβραῖοι θεωρήθηκαν φυσικὰ Ἑβραῖοι.

Μεταξὺ τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν Γερμανῶν ἀπαγορεύτηκαν οἱ γάμοι καὶ οἱ σεξουαλικὲς σχέσεις καὶ οἱ παραβάτες τιμωροῦνταν μὲ αὐστηρῆς ποινές. Οἱ Ἑβραῖοι ἀπαγορευόταν νὰ προσλαμβάνουν Γερμανίδες κάτω τῶν 45 ἐτῶν ὡς οικιακῆς βοηθοῦς.

Ἄν ἡ νομικὴ αὐτὴ λύση δὲν ἔφερε ἀποτελέσματα ἢ ρύθμιση θὰ παραπεμπόταν στὴ δικαιοσύνη τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ κόμματος γιὰ τὴν ἐξεύρεση τῆς τελικῆς λύσεως.

Οἱ προθέσεις τοῦ Χίτλερ ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἦταν ξεκάθαρες στὸ σημεῖο αὐτό. Σὲ μιὰ ὁμιλία του τὸ 1939 κατέληγε: «Στὸ στάδιο μᾶς τέτοιας ἐξέλιξης θὰ ἀναγκαστοῦμε νὰ ἔρθουμε ἀντιμέτωποι μὲ τὴ σκληρὴ πραγματικότητα τῆς ἐξαλείψεως τοῦ ἐβραϊκοῦ ὑποκόσμου ὅπως ἀκριβῶς συνηθίζουμε στὸ ἔθνος κράτος μας νὰ ἐξαλείφουμε τοὺς ἐγ-

κληματίες, με φωτιά και τσεκούρι. Το αποτέλεσμα θα είναι το πραγματικό και οριστικό τέλος του εβραϊσμού στη Γερμανία, ο ολοκληρωτικός αφανισμός τους».

Μια δυσοίωνα ενέργεια προς την κατεύθυνση αυτή υπήρξε η ίδρυση του ειδικού «Γραφείου για τους Έβραίους» στο Βερολίνο, υπό τη διεύθυνση του γνωστού δώκτη των εβραίων Adolf Eichmann, για να προετοιμάσει την «Τελική Λύση».

Η «Τελική Λύση» προέβλεπε καταρχήν τη φυσική εξόντωση όλων των Έβραίων της Ευρώπης και παράλληλα την απέλασή τους από τη Γερμανία και από όλα τα υπό γερμανική κατοχή εδάφη στη Ρωσία και τα υπό κατοχήν εδάφη της Ανατολικής Ευρώπης για να εργάζονται σε καταναγκαστικά έργα, όσοι από αυτούς επιζούσαν. Επί πολυ καιρό είχε συζητηθεί σοβαρά η μεταφορά 4.000.000 Έβραίων της Ευρώπης στην Γαλλική άποικία της νήσου Μαδαγασκάρης, την οποία η Γαλλία θα εξαναγκαζόταν να παραδώσει στη Γερμανία για αυτό το σκοπό.

Επρόκειτο δηλαδή για την εφαρμογή ενός γιγαντιαίου προγράμματος εξοντώσεως και απέλασεως πολλών εκατομμυρίων Έβραίων από όλη την Ευρώπη για την οργάνωση του οποίου έγινε ειδική σύσκεψη υπό τον Χίμλερ στις 20 Ιανουαρίου του 1942.

Με μια τέτοια προοπτική η εξόντωση των Έβραίων κατά τη διάρκεια του πολέμου προχωρούσε συστηματικά. Το όργιο φρικαλεοτήτων από τα SS στην Πολωνία ήταν τέτοιο που ακόμα και ο άνωτατος στρατιωτικός διοικητής στη χώρα αυτή αισθάνθηκε την ανάγκη να διαμαρτυρηθεί: Στην αναφορά του καταδίκασε «τις έγκληματικές κτηνωδίες, κακοποιήσεις και λεηλασίες στις οποίες επιδίδονται τα SS, ή άστυνομία και η διοίκηση» κατακρίνοντας δριμύτατα «τά ζωώδη και παθολογικά ένστικτα» των SS που όδηγούσαν στη σφαγή δεκάδες χιλιάδες Έβραίων και Πολωνών». Επειδή ο χρόνος και ο χώρος δεν μου επι-

τρέπει να επεκταθώ περισσότερο στο σημείο αυτό, θα περιοριστώ σε μια κορυφαία μόνο εκδήλωση έγκληματικότητας στο Μπάμπι - Γιάρ του Κιέβου της Ουκρανίας. Με άφορμη μια σειρά εκρήξεων στην πόλη κατά τις οποίες σκοτώθηκαν μερικές εκατοντάδες Γερμανοί στρατιώτες συνελήφθησαν όλοι οι Έβραιοι, πολλοί εξ αυτών γυναίκες και παιδιά, άνερχόμενοι συνολικά σε 33.771, μεταφέρθηκαν συντεταγμένοι έξω από την πόλη, σ' ένα λοφίσκο πάνω από μια ρεματιά στη θέση Μπάμπι - Γιάρ και εκτελέστηκαν με πολυβόλα από τα εκτελεστικά αποσπάσματα.

Προηγουμένως ο Χίμλερ είχε επιλύσει μέσα του ένα ήθικο δίλημμα που τον απασχολούσε. Μιλώντας στους γκαουλάιτερ του κόμματός του είχε πει: «Αντιμετωπίζω το έξης ερώτημα. Τί θα κάνουμε με τις γυναίκες και τα παιδιά; Αποφάσισα να βρω κι εδώ μια έντελως καθαρή λύση. Δεν θεωρώ ότι δικαιολογούμαι να εκτελώ τους άνδρες και να επιτρέπω στους εκδικητές που τώρα βρίσκονται στην παιδική ηλικία να μεγαλώσουν και να απειλήσουν τα παιδιά μας και τα εγγόνιά μας. Πρέπει να ληφθεί η δύσκολη απόφαση να εξαφανισθούν αυτοί οι άνθρωποι από προσώπου της γης».

Δύο μέρες νωρίτερα μιλώντας στην ήγερσία των SS δήλωνε με ύπερηφάνεια πως η εξόντωση της εβραϊκής φυλής αποτελούσε «μια λαμπρή σελίδα της ιστορίας μας, μια σελίδα που δεν έχει γραφτεί ποτέ πριν και που δεν θα γραφτεί ποτέ ξανά».

Δεν ήταν όμως οι Έβραιοι τα μόνα θύματα του καθεστώτος. Εκτός από τους πολιτικούς αντιπάλους, κομμουνιστές και σοσιαλιστές, η τρομοκρατία στράφηκε και εναντίον άλλων έσωτερικών εχθρών, όπως διάφορες περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες, ταιγγάνοι (μια άλλη ομάδα που είχε την τύχη των Έβραίων), όμοφυλόφιλοι, ζητιάνοι και άλλα «αντικοινωνικά άτομα».

Το 1933 ψηφίστηκε ο «Νόμος για την πρόληψη της μεταβίβασης κληρονομικών ασθενειών» που επέβαλλε την υποχρεωτι-

κή στειρώση ὄσων ὑπέφεραν ἀπὸ ἓνα εὐρὸ φάσμα ἀσθενειῶν, φυσικῶν ἢ πνευματικῶν, ποὺ ἔφθανε μέχρι τὸ χρόνιο ἀλκοολισμό. Μὲ βάση τὸ νόμο αὐτὸ 400.000 ἄτομα στειρώθηκαν πρὶν ἀπὸ τὴν κατάρρευση τοῦ Γ' Ραΐχ.

Ἀκόμη ἀρκετὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο εἶχε ἀρχίσει ἡ προετοιμασία ἐνὸς προγράμματος μὲ τὴν ὀνομασία «Ἐπιχείρηση Εὐθανασίας» «T. 4» ποὺ εἶχε ὡς στόχο τὴν «ἐξάλειψη μιᾶς ζωῆς χωρὶς αἰτία». Στὸ πλαίσιο αὐτῆς τῆς ἐπιχείρησης ὑπολογίζεται πὼς θανατώθηκαν περίπου 180.000 πάσχοντες ἀπὸ ψυχικὲς καὶ κληρονομικὲς ἀσθένειες, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ 5 μὲ 8 χιλιάδες παιδιὰ.

Μόλις πρόσφατα ἐνταφιάστηκαν στὴν Αὐστρία, σὲ εἰδικὴ τελετῇ, οἱ σοροὶ 789 διανοητικὰ καθυστερημένων παιδιῶν ποὺ ἀφοῦ χρησίμευσαν ὡς πειραματόζωα τελικὰ δολοφονήθηκαν. Τὰ μυαλὰ τῶν θυμάτων φυλάχτηκαν σὲ εἰδικὰ δοχεῖα στὴν κλινικὴ Ἄμ Σπίγκελγκροντ τῆς Βιέννης, ὅπου ἓνας ναζὶ κορυφαῖος νευρολόγος, ὁ δρ. Χάϊνριχ Γκρός, διεξήγαγε τὶς σχετικὲς του ἔρευνες («Καθημερινή» τῆς 30 - 4 - 2002).

Γενικὸς ἀπολογισμός:

15.000.000 ἐκτελεσθέντες πολῖτες στὶς κατεχόμενες χῶρες, 5,5 μὲ 6 περίπου ἑκατομμύρια Ἑβραῖοι νεκροὶ (τὸ μεγαλύτερο ἔγκλημα γενοκτονίας στὴν παγκόσμια ἱστορία), 3.300.000 σοβιετικοὶ αἰχμάλωτοι πολέμου ποὺ πέθαναν σὲ γερμανικὰ στρατόπεδα ἀπὸ πείνα καὶ ἀρρώστιες, μερικὲς ἑκατοντάδες χιλιάδες τσιγγάνοι νεκροὶ καὶ 1.100.000 ἐκτοπισμένοι ποὺ πέθαναν σὲ στρατόπεδα συγκεντρώσεως τοῦ Νταχάου, τῆς Τρεμπλίκα, τοῦ Μαουντχάουζεν καὶ τοῦ Ἄουσοβιτς. Ἡ μοναδικότητα τοῦ τελευταίου στρατοπέδου συνίστατο στὴ χρησιμοποίησι τῶν πλέον προηγμένων τεχνικῶν μεθόδων καὶ στὴν ἐφαρμογὴ μιᾶς ἀληθινῆς «βιομηχανικῆς διαδικασίας» ἐξόντωσης μέσα σὲ θαλάμους ἀερίων καὶ ἀποτέφρωσης τῶν πτωμάτων.

Τὸ ζήτημα τοῦ ἐγκλήματος ποὺ δια-

πράχτηκε ἀπὸ ἓνα κράτος ἀντιμετωπίστηκε γιὰ πρώτη φορὰ ὑπὸ νομικὸ πρίσμα τὸ 1945 ἀπὸ τὸ Διεθνὲς Στρατιωτικὸ Δικαστήριον τῆς Νυρεμβέργης ποὺ συστήθηκε ἀπὸ τοὺς συμμάχους γιὰ νὰ δικάσει τὰ ἐγκλήματα τῶν ναζι.

Στὸ κατηγορητήριό του ὁ Φρανσουάν ντε Μεντόν, γενικὸς εἰσαγγελεὺς τῆς Γαλλίας ὑπογράμμισε ἰδιαίτερα τὴν ἰδεολογικὴ διάσταση αὐτῶν τῶν ἐγκλημάτων:

«Προτίθεται νὰ ἀποδείξω, εἶπε, ὅτι κάθε ὀργανωμένη καὶ μαζικὴ ἐγκληματικότητα ἀπορρέει ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ θὰ ὀνομάσω ἔγκλημα κατὰ τοῦ πνεύματος, ἐννοῶ ἓνα δόγμα τὸ ὁποῖο, ἀρνούμενο κάθε πνευματικὴ, λογικὴ καὶ ἠθικὴ ἀξία, μὲ βάση τὶς ὁποῖες οἱ λαοὶ προσπαθοῦν τώρα καὶ χιλιετίες νὰ βελτιώσουν τὶς συνθῆκες τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξεως στοχεύει νὰ ξαναρίξει τὴν ἀνθρωπότητα στὴ βαρβαρότητα, ὄχι πλέον τὴ φυσικὴ καὶ αὐθόρμητη βαρβαρότητα τῶν πρωτογόνων ἀλλὰ μιὰ δαιμονικὴ βαρβαρότητα... ποὺ χρησιμοποιοῖ γιὰ νὰ πραγματώσει τὰ σχέδιά της ὅλα τὰ ὑλικά μέσα ποὺ παρέχει ἡ σύγχρονη ἐπιστῆμη στὴ διάθεση τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ τὸ τερατῶδες δόγμα εἶναι ἐκεῖνο τοῦ ρατσισμού... ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐκπορεύεται ἀπευθείας μιὰ συστηματικὴ ἐγκληματικότητα, καὶ τὸ ὁποῖον ὑπηρετήσαν ἠθελήμενα οἱ ἰθύνοντες τῆς ναζιστικῆς Γερμανίας». Καὶ προσέθεσεν «οἱ ἐκτοπίσεις καὶ λοιπὲς ἐνέργειες ποὺ ἀποσκοποῦσαν στὴν ἐξολόθρευση τῶν ἀντιφρονούντων δὲν ἦταν παρὰ ἡ φυσικὴ συνέπεια τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ δόγματος γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει καμία ἀξία καθεαυτὸν, ἐφόσον δὲν ὑπηρετεῖ τὴ γερμανικὴ φυλὴ».

Ὁ Ναζισμὸς διέπραξε πολλὰ καὶ φρικτὰ ἐγκλήματα. Τὸ κατεξοχὴν ὅμως ἔγκλημά του ὑπῆρξεν ἡ γενοκτονία τῶν Ἑβραίων ποὺ ἀποκλήθηκε καὶ «Ὀλοκαύτωμα». Αὐτὸ τὸ ἔγκλημα, ἐξαιτίας προφανῶς τοῦ παράλογου χαρακτήρα του, τῆς φυλετικῆς του διάστασης καὶ τῆς ἔκτασης ποὺ πῆρε, καταδίκασε τὸ ναζισμὸ στὴν παγκόσμια συνείδησι καὶ κατέστησε ἀπαγορευτικὴ κάθε ἀπό-

πειρα σύγκρισης με άλλα έγκλήματα.

Τέτοια τερατώδη έγκλήματα μόνο ένα κατεξοχήν άθείσιτο καθεστώς όπως αυτό του Ναζισμού θα μπορούσε να επινοήσει και να εκτελέσει.

“Όπως δήλωνε ο Γραμματέας του Ναζιστικού κόμματος Μάρτιν Μπόρμαν, «ο Έθνικοσοσιαλισμός και ο χριστιανισμός είναι δύο έννοιες ασυμβίβαστες. Οι χριστιανικές εκκλησίες βασίζονται στην ανθρώπινη άγνοια... Από την άλλη μεριά ο έθνικοσοσιαλισμός είναι επιστημονικά θεμελιωμένος. Όταν οι έθνικοσοσιαλιστές μιλούν για πίστη στο Θεό, ως Θεο δεν έννοούν, όπως κρίνουν οι άφελεις χριστιανοί και κληρικοί έντολοδόχοι του, ένα όν σαν τον άνθρωπο που κάθεται κάπου σε μια γωνία των σφαιρών... Η δύναμη που κινεί όλα αυτά τα σώματα στο σύμπαν, σύμφωνα με φυσικούς νόμους είναι αυτό που αποκαλούμε Παντοδύναμος Θεός...».

Από την άρχή ο Χίτλερ έβλεπε το Χριστιανισμό και τις χριστιανικές εκκλησίες ως ιδεολογικό έχθρό. Συσχέτιζε τον «ιουδαϊκό χριστιανισμό» με τον «έβραϊκό μολοσεβιζισμό». «Ο άγώνας κατά των εκκλησιών» ήταν μέσα στο πρόγραμμα του κόμματος από την άρχή.

Το 1932 προσπάθησε να διασπάσει τους Γερμανούς προτεστάντες δημιουργώντας την «Έκκλησία του Ράϊχ των Γερμανών χριστιανών» που θα ήταν ύποχείρια του ναζιστικού κόμματος. Η προσπάθειά του όμως αυτή τελικά έγκαταλείφθηκε ύστερα από έντονη αντίδραση της πλειοψηφίας των προτεσταντών ιερέων.

Οι σχέσεις του με την Ρ/Κ Έκκλησία ήταν κυμαινόμενες. Από κοινού συμφέροντος κινούμενοι, το Βατικανό για να διατηρήσει τους εκκλησιαστικούς θεσμούς, τις οργανώσεις του και τα σχολεία και το καθεστώς για να έξασφαλίσει μια ήρεμία στις σχέσεις του με την Ρ/Κ Έκκλησία υπέγραψαν το 1933 στη Ρώμη ένα Κογκορδάτο, μετά την ύπογραφή του οποίου επήλθε μια στροφή της Καθολικής Ίεραρχίας υπέρ του

καθεστώς.

Κατά τα έτη όμως 1936 - 1937, έπτακόσιοι περίπου ιερείς καταδικάστηκαν και στάλθηκαν στο στρατόπεδο συγκεντρώσεως του Μπούχενβαλτ.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τον Άπριλιο του 1937 να διαβαστεί σε όλες τις καθολικές εκκλησίες εγκύκλιος του Πάπα που αποκήρυσε το ναζιστικό ρατσισμό και τις διώξεις. Ο νέος Πάπας Πίος ο ΙΒ΄ που εκλέχτηκε το 1939 εγκαινίασε μια στάση άνοχής και σιωπής απέναντι στο καθεστώς και στα έγκλημάτα του τα όποια έν γνώριζε πολύ καλά, για την όποια έννοχη στάση του ο διάδοχος του Πάπας Ίωάννης - Παύλος αισθάνθηκε την άναγκη να άπολογηθεί επανειλημμένα. Μεμονωμένοι όμως καθολικοί ιεράρχες όπως ο έπίσκοπος του Μύνστερ της Βεσφαλίας Clemens August Graf von Galen, ύψωσαν θοραλάα τη φωνή τους διαμαρτυρόμενοι έντονα για το κλείσιμο των μοναστηριών, τις σκληρές διώξεις κατά των ιερέων και τις πράξεις εύθανασίας που άρχισαν να γίνονται γνωστές. Ο πιό πάνω έπίσκοπος στο κήρυμά του τον Αύγουστο του 1941, άναφερόμενος μεταξύ άλλων και στις πράξεις εύθανασίας έίπε τα έξής:

«Υπάρχει μια γενική ύποψία, ή όποια άγγίζει τα όρια της θεβαιότητας, ότι αυτοί οι πολυάριθμοι θάνατοι των πνευματικά άσθενών δεν προκαλούνται από τους ίδιους τους άσθενείς αλλά αποτελούν σκοπίμες ένέργειες άλλων, σύμφωνα με τις έπιταγές ένός δόγματος που έπιφέρει την έξάλειψη της λεγόμενης «άχρηστης ζωής» που σημαίνει σκοτώστε άθώους άν κάποιος νομίζει ότι οι ζωές τους δεν έχουν καμία περαιτέρω άξία για το έθνος και το κράτος». Με συναισθηματικό τρόπο ύπογράμμισε τις έπιπτώσεις. “Άνθρωποι που είχαν μείνει άναπηροι από τη δουλειά και τον πόλεμο, καθώς και οι στρατιώτες που διακινδύνευαν τη ζωή τους στον πόλεμο, ήσαν όλοι ύποψήφια θύματα. «Κάποια έντολη μπορεί να κατατάξει και έμας στον κατάλογο των «άντιπαραγωγικών» και ή ζωή μας, κατά

τή γνώμη τους, θα καταστεί άχρηστη και τότε καμία άστυνομία δέν θα μάς προστατεύσει, κανένα δικαστήριο δέν θα έρευνήσει τή δολοφονία μας γιά νά έπιβάλλει στόν δολοφόνο τήν ποινή πού του άξίζει. Ποιός θα μπορεί πλέον νά έμπιστευθεί τó γιατρό του; Γιατί αυτός θα μπορεί νά δηλώσει τόν άσθενή του ως «άντιπαραγωγικό» και νά λάβει τήν έντολή νά τόν σκοτώσει. Είμαι άδύνατον νά άντιληφθοΰμε τó βαθμό του γενικού ξεπεσμού, τής γενικής δυσπιστίας πού θα εξαπλωθεί σέ όλες τις οικογένειες άν άνεχτοΰμε, άποδεχτοΰμε και τηρήσουμε αυτό τó τρομακτικό δόγμα».

Ό Χίτλερ τότε πιεζόμενος έδωσε έντολή νά σταματήσουν περαιτέρω οί πράξεις εύθανασίας. Δέν έγκατέλειψε όμως τó στόχο του. Ή άνάμετρηση με τις χριστιανικές εκκλησίες θα έπρεπε νά περιμένει «μιά πιό πλεονεκτική περίσταση μετά τόν πόλεμο», όποτε ό Χίτλερ ήταν άποφασισμένος νά έξολοθρεύσει τελείως τις χριστιανικές εκκλησίες.

Ένα άλλο στοιχείο δηλωτικό του άθεϊστικού χαρακτήρα του ναζιστικού καθεστώτος ύπήρξε η θεοποίηση και ειδωλοποίηση του Χίτλερ πού είχε καλλιεργηθεί συνειδητά τόσο από αυτόν τόν ίδιο όσο και από τήν προπαγάνδα του κόμματος. Είχε άνεκαθεν μιά μυστικιστική πίστη στόν έαυτόν του ότι συμπορεύεται με τó πεπρωμένο, έχοντας τήν «άποστολή» νά σώσει τή Γερμανία. Μιλούσε άκατάπανστα γιά τήν «άποστολή» του. Έβλεπε τó χέρι τής «Θείας Πρόνοιας» στό έργο του. Ήταν ό Ήγέτης ό προορισμένος από τή Μοίρα γιά νά έπιτελέσει τó έργο αυτό.

Ή πίστη στή μεσσιανική άποστολή του μεταδιδόταν και στους όπαδούς του και άναπαραγόταν από όλες τις μορφές τής μαζικής προπαγάνδας. Με όλα τά μέσα έμφανιζόταν ως ό μοναδικός έθνικός ήγέτης, ικανός νά σώσει τήν πατρίδα από τήν καταστροφή.

Οί μαζικές συγκεντρώσεις και τά συλλαλητήρια του κόμματος οργανώνονταν με

μιά μορφή τελετουργίας άπότισης φόρου τιμής στόν «Ήγέτη του γερμανικού άπελευθερωτικού κινήματος», τόν Führer. Όλοι τόν ύποδέχονταν ως «σωτήρα» με τó δεξι χέρι τεντωμένο σέ χαιρετισμό (πού πιθανώς τόν δανείστηκε από τούς Ίταλούς φασίστες, πού τόν είχαν άντιγράψει από τήν άυτοκρατορική Ρώμη) άναφωνώντας μαζικά «Χάϊλ Χίτλερ».

Σέ μιά τέτοια τεράστια συγκέντρωση στό Λούσγκαρντεν του Βερολίνου γιά τόν έορτασμό τής Πρωτομαγιάς τó 1937 συμμετείχαν 1.200.000 άτομα!

Μιά πολΰ χαρακτηριστική τέτοια «ειδωλολατρική» εκδήλωση ήταν τó καταπληκτικό, φαντασμαγορικό θέαμα πού οργανώθηκε τόν Άπρίλιο του 1939 στό Βερολίνο από τόν Γκαίμπελς γιά νά έορταστοΰν τά πενητηκοστά γενέθλια του Χίτλερ.

Τήν παραμονή τής έορτής τó βράδυ ό Χίτλερ άκολουθούμενος από 50 λιμουζίνες διέσχισε τήν άπόσταση έπτά χιλιομέτρων τής νέας κεντρικής λεωφόρου «Άξονας Άνατολής - Δύσης» πού εγκαινιάσθηκε πρós τιμήν του, ή όποία ήταν φωταγωγημένη με δάδες και στολισμένη με πλήθος ναζιστικών σημαίων, άνάμεσα σέ πλήθη πού παραληρούσαν από ένθουσιασμό, ενώ άνήμερα στή Λεωφόρο αυτή πραγματοποιήθηκε μιά μεγαλειώδης παρέλαση.

Κατά τόν Γκαίμπελς «Ό Φύρερ έγινε δεκτός με τιμές πού κανένας άλλος θνητός δέν γνώρισε». Πράγματι τότε ή δημοτικότητα του στις μάζες άγγιξε τά όρια τής θεοποίησης.

ΦΑΣΙΣΜΟΣ

Ό Μπενίτο Μουσολίνι άνήλθε τó 1922 νόμιμα στήν έξουσία έπικεφαλής ένός πολυκομματικού κοινοβουλευτικού συνασπισμού στόν όποϊον συμμετείχε και τó υπό τήν ήγεσία του Έθνικό Φασιστικό Κόμμα.

Τό 1925 διέλυσε τó Κοινοβούλιο και έγκαθίδρυσε τήν πολιτική του δικτατορία. Όλα τά κόμματα άπαγορεύτηκαν και ό Μουσολίνι παρέμεινε ύπόλογος μόνο στό

Βασιλιὰ Βίκτωρα Έμμανουήλ τὸν ΙΙΙ, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθοῦσε νὰ παραμένει ἐπικεφαλῆς τοῦ κράτους.

Παρὰ ταῦτα ὁ διοικητικὸς καὶ δικαστικὸς μηχανισμὸς τοῦ κράτους παρέμεινε γενικὰ ἄθικτος, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀνώτατα κλιμάκια.

Οἱ ἐνοπλεις δυνάμεις ἀπελάμβαναν μιᾶς αὐτονομίας σὲ μεγάλο βαθμὸ. Ἡ φασιστικὴ πολιτοφυλακὴ τέθηκε ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τοῦ στρατοῦ. Ἡ ἀστυνομία συνέχισε νὰ διοικεῖται ἀπὸ κρατικούς ὑπαλλήλους καὶ δὲν μπήκε κάτω ἀπὸ τὴ διοίκηση κομματικῶν στελεχῶν. Δὲν τέθηκε ποτὲ ζήτημα ὑποταγῆς τῆς ἐκκλησίας.

Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἦταν ἀπ' τὴν ἀρχὴ εὐνοϊκὰ διατεθειμένοι ἀπέναντι στοῦ καθεστώσος τόσο ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια ὅσο καὶ ὁ στρατὸς καθὼς καὶ ὁ Πάπας Πίος ὁ ΧΙ πού εἶχε ἐκλεγεῖ τὸ 1922.

Ὁ Μπενετέτο Κρότσε, ὁ σημαντικότερος τότε φιλελεύθερος διανοούμενος τῆς Ἰταλίας δήλωνε πὼς ὁ Φασισμὸς ἦταν τελικὰ συμβατὸς μὲ τὸ φιλελευθερισμὸ.

Στὴν ἀρχὴ συστάθηκε ἓνα Εἰδικὸ Δικαστήριον γιὰ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ ὄσους προέβαιναν σὲ ἀνατρεπτικὰς ἐνέργειες τὸ ὁποῖον ἐξέδωσε συνολικὰ 4.805 ἀποφάσεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες 3.904 ἦταν ἀπαλλακτικὰς, 901 καταδικαστικὰς μὲ ποινὲς μικρότερες τῶν 3 ἐτῶν καὶ μία μόνο καταδικαστικὴ ἀπόφαση κατέληξε σὲ ἐκτέλεση.

Ἀργότερα τὸ καθεστῶς σκλήρυνε τὴ στάση του κατὰ τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων ἔτσι ὥστε καθ' ὅλη τὴ διάρκειά του καθεστώσος καταδικάστηκαν συνολικὰ σὲ φυλάκιση γιὰ πολιτικούς λόγους 5.000 περίπου ἄτομα, διπλάσιος ἀριθμὸς καταδικάστηκε σὲ ἐκτόπιση στὰ νησιά, καὶ μέχρι τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἔγιναν ὀρισμένες ἐκτελέσεις Σλοβένων τρομοκρατῶν.

Τὸ Ἰταλικὸ φασιστικὸ καθεστῶς ὑπῆρξε τὸ πρῶτο ὀργανωμένον καὶ θεσμοποιημένο ΜΗ μαρξιστικὸ αὐταρχικὸ καθεστῶς πού παρέμεινε στὴν ἐξουσία γιὰ πολὺ καιρὸ. Ἀπὸ τὸ 1925 κί ἔπειτα ἄρχισε νὰ χαρα-

κτηρίζεται γενικὰ ὡς «φασιστικὸ καθεστῶς» κάθε ὀργανωμένη μὴ κομμουνιστικὴ δικτατορία, ἐνῶ ἡ λέξις «ὀλοκληρωτικὸ καθεστῶς» ἀναφέρεται γενικότερα σὲ κάθε αὐταρχικὸ σύστημα.

Γενικὰ τὸ φασιστικὸ καθεστῶς, σὲ σχέση μὲ τὰ ἄλλα ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα δὲν ὑπῆρξε ἰδιαίτερα καταπιεστικὸ ἢ αἱματηρὸ. Τὸ καθεστῶς αὐτὸ, ἂν καὶ ἀντιπροσώπευε τὴν πιὸ ἀκράτεια μορφή τοῦ σύγχρονου εὐρωπαϊκοῦ ἐθνικισμοῦ δὲν ὑπῆρξε κατ' ἀνάγκην ρατσιστικὸ μὲ τὴ ναζιστικὴ μυστικιστικὴ ἐννοία ἢ ἀντισημιτικὸ. Στὴν Ἰταλία ὑπῆρχαν περίπου 47.000 Ἑβραῖοι πού ἀντιπροσώπευαν λίγο παραπάνω ἀπὸ τὸ 0,1 τοῦ πληθυσμοῦ καὶ πού ἦταν πλήρως ἐνσωματωμένοι στὴν κοινωνία, μὲ ἓναν ἀπὸ τοὺς ὑψηλότερους ἀριθμούς μικτῶν γάμων ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐβραϊκὴ ὀμάδα στὸν κόσμον. Τὸ ἴδιο τὸ φασιστικὸ κόμμα εἶχε ἓνα δυσανάλογα μεγάλο ἀριθμὸ Ἑβραίων στοὺς κόλπους του. Οἱ Ἰταλικὲς ἀρχὲς δὲν συνέχισαν τὴν προηγούμενη ἀντισημιτικὴ νομοθεσία τοῦ Μουσολίνι καὶ δὲν συνέπραξαν σὲ τὸ ναζιστικὸ κυνήγι τῶν Ἑβραίων. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ στάση τῶν Ἰταλῶν, ὅταν οἱ Γερμανοὶ πού κατέλαβαν τὴ Ρώμη θέλησαν νὰ συλλάβουν τοὺς 8.000 Ἑβραίους πού ὑπῆρχαν στὴν πόλη καὶ νὰ τοὺς ἀποστείλουν σὲ αὐστριακὸ στρατόπεδο συγκέντρωσης τοῦ Μασουντχάουζεν. Τὰ περισσότερα μέλη τῆς ἐβραϊκῆς κοινότητος κατὰφεραν νὰ διαφύγουν. Μερικοὶ κρύφτηκαν σὲ σπίτια Ἰταλῶν, ἄλλοι βρῆκαν καταφύγιον στὰ μοναστήρια τῆς Ρώμης ἢ σὲ ἴδιο τὸ Βατικανό. Τελικὰ ἔπεσαν στὰ χέρια τῶν γερμανῶν 1.259 Ἑβραῖοι πού οἱ περισσότεροι ὀδηγήθηκαν σὲ Ἄουσβιτς.

Καὶ στὴν περίπτωσι αὐτὴ καθὼς καὶ γενικὰ στίς διώξεις κατὰ τῶν Ἑβραίων τὸ Βατικανὸ ἀπέφυγε νὰ προβεῖ σὲ ὁποιαδήποτε διαμαρτυρία.

Ἡ πολιτικὴ ἰδεολογία τοῦ Ἰταλικοῦ φασιστικοῦ καθεστώσος ἦταν μιὰ παλιγγενετικὴ μορφή λαϊκιστικοῦ ὑπερεθνικισμοῦ ἐμπνευσμένου ἀπὸ τὸ μῦθον τῆς ἐθνικῆς

ισχύος και του ἔθνικου μεγαλείου πού πιστεύει τὸν ἑαυτό του ἐπιφορτισμένο μὲ τὴν ἀποστολὴ τῆς ἔθνικῆς ἀναγέννησης.

Ὁ φασισμὸς ἀνακηρύχθηκε ὡς ἡ ἐπαναστατικὴ συνέχεια τῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸ ρωμαϊκὸ κράτος θεωρήθηκε ὁ προκατόχος τοῦ Stato Nuovo, τοῦ νέου δηλαδὴ ὀλοκληρωτικοῦ Ἰταλικοῦ κράτους. Ἐνα μέρος τοῦ κέντρου τῆς Ρώμης ἀνοικοδομήθηκε ὥστε νὰ ἀναδειχθοῦν καλύτερα τὰ ρωμαϊκὰ μνημεῖα, ἡ πολιτοφυλακὴ τῶν μελανοχιτῶνων ἀναδιοργανώθηκε σὲ μονάδες μὲ βάση τὴν ὀνοματολογία τῆς ἀρχαίας Ρώμης, σὲ λεγεῶνες, κοόρτες καὶ ἑκατονταρχίες, χρησιμοποιώντας ρωμαϊκὰ ἐμβλήματα καὶ ρωμαϊκοὺς τίτλους γιὰ τοὺς διοικητές.

Ἀπὸ τὸ 1921 εἶχαν ἐπικρατήσῃ στίς δημόσιες ἐμφανίσεις τοῦ καθεστώτος οἱ φασιστικὲς τελετουργίες καὶ τὰ στυλ πού εἶχε εἰσαγάγει ὁ ἥρωας τοῦ πολέμου καὶ πῶς δημοφιλῆς ποιητῆς τῆς Ἰταλίας, Γκαμπριέλε Ντ' Ἀνουόντσιο.

Αὐτὲς συνίσταντο στὴν υἰοθέτηση τῶν μαύρων χιτῶνων ὡς στολῶν καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ χαιρετισμοῦ μὲ τὸ δεξιὸ ὑψωμένο, σὲ ὁμιλίες ἀπὸ τὸ μπαλκόνι τοῦ Δημαρχείου μπροστὰ σὲ μαζικὰ ἀκροατήρια μὲ τὴ μορφὴ διαλόγου, μεγάλης κλίμακος δημόσιες πορείες καὶ ἀκόμα ἰδιαίτερα ἐντυπωσιακὲς νεκρώσιμες τελετὲς γιὰ τοὺς πεσόντες, μὲ τὴ μαζικὴ ἀναφώνηση «Presente» (παρῶν) στὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματος τοῦ φονευμένου συντρόφου.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1938 ὁ πρωσικὸς δηματιομὸς τῆς Χίννας, ἀνακηρύχθηκε ὡς ὁ ἐπίσημος ρωμαϊκὸς δηματιομὸς, τὸ passo romano.

Ἡ ἰσχυρὴ αὐταρχικὴ ἡγεσία καὶ ἡ λατρεία τῆς μορφῆς τοῦ ἡγέτη, τοῦ Ντούτσε, ἀναπτύχθηκε ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1920, μὲ συνθήματα ὅπως «Ὁ Ντούτσε ἔχει πάντα δικαίωμα».

Ὁ Μουσολίνι προβαλλόταν ὡς ἡ οἰκουμένη διάνοια πού ὀδηγοῦσε τὴν Ἰταλία σὲ μιὰ νέα ἐποχὴ. Φωτογραφίζοταν παντοῦ σὲ

αὐτοκίνητα, ἀεροπλάνα, τρακτέρ, κάνοντας σκι καὶ ἵππασία, ἐργαζόμενος μὲ γυμνὸ στήθος στὸ θερισμὸ, ἐνῶ ἀποκρυβόταν πῶς ὁ δυνατὸς αὐτὸς ἄντρας ὑπέφερε ἀπὸ πεπτικὲς διαταραχὲς καὶ γαστρικὸ ἔλκος πού τὸν ἀνάγκασε νὰ κάνει δίαιτα μὲ γάλα καὶ λαχανικά γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του.

Ἡ δεκαετία τοῦ 1930 ὄριξε τὸ Μουσολίνι στὸν κολοφῶνα τῆς δόξας του, νὰ περνᾷ τὴ φάση τῆς μεγαλομανίας, ἐνῶ ἡ λατρεία στὸ πρόσωπό του καὶ ἡ ἀποθέωσή του ἔφτασε στὸ ἀποκορύφωμά της τὸ 1937 - 1938 μὲ τὸν ἑορτασμὸ κυρίως τῶν 2000 χρόνων τοῦ Καίσαρα Αὐγούστου.

Βέβαια τὸ καθεστῶς εἶχε πάντοτε μιὰ στάση ἐχθρική ἀπέναντι στὴ θρησκεία. Ἀπέβλεπε στὴ δημιουργία μιᾶς «θρησκείας τῶν πολιτῶν» πού θὰ ἀντικαθιστοῦσε τὶς μέχρι τότε δομὲς τῆς πίστεως καὶ θὰ ὑποβάθμιζε τὴ θρησκεία σ' ἓνα δευτερεύοντα ἢ μηδαμινὸ ρόλο.

Ὁ Μουσολίνι ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὑποστήριξε μιὰ σκληρὴ πολιτικὴ κατὰ τῶν κληρικῶν καὶ τὴ δήμευση τῆς περιουσίας τῶν θρησκευτικῶν ἰδρυμάτων.

Ἀργότερα ὅμως ἔδωσε γῆ καὶ ὕδωρ στὸ Βατικανὸ καὶ τὸ 1929 ὑπέγραψε τὶς λεγόμενες τρεῖς συμφωνίες τοῦ Λατερανοῦ, μὲ τὶς ὁποῖες παραχωρήθηκαν στὸ Βατικανὸ δικαιώματα πλήρως ἀνεξάρτητου κράτους σὲ μιὰ περιοχὴ γύρω ἀπὸ τὸν καθεδρικό ναὸ τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ ἰδρύθηκε «Τὸ κράτος τοῦ Βατικανοῦ», ἀποζημιώθηκε ἡ Ἐκκλησία γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐδάφη πού εἶχαν ἀπαλλοτριωθεῖ κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα καὶ παραχωρήθηκε ἐπίσημη θέση στὴν Ρ/Κ Ἐκκλησία καὶ πλήρης ἐλευθερία σὲ ὅλες τὶς μὴ πολιτικὲς τῆς δραστηριότητες.

Ὁ μῆνας τοῦ μέλιτος ὅμως δὲν κράτησε πολὺ. Στὰ μέσα τοῦ 1931, μὲ ἀφορμὴ μέτρα πού ἀρχισε νὰ παίρνει ἡ Κυβέρνηση κατὰ τῆς ὀργανώσεως «Καθολικὴ Δράση» ὁ Πάπας ἐξαπέστειλε ἐγκύκλιο μὲ τὴν ὁποῖαν ἀποκήρυξε τὴ φασιστικὴ «παγανιστικὴ εἰδωλολατρία τοῦ κράτους» καὶ τὴν ἐπανάσταση πού «παρασύρει τὴ νεολαία

μακριά από την Ἐκκλησία καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ διδάσκοντας τὸ μῖσος, τὴ βία καὶ τὴν ἀσέβεια».

Κλείνοντας ἐδῶ τὴν ἐξιτόρηση τῶν ἐργῶν καὶ τῶν ἡμερῶν τῶν τριῶν βασικῶν ἀθεϊστικῶν καὶ ὑλιστικῶν καθεστῶτων τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ κατὰ τὸν αἰῶνα ποῦ πέρασε, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ παραθέσω ἓνα χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ κατὰλοιπα τοῦ ἀείμνηστου καθηγητῆ Ἀλέξανδρου Τοιριντάνη ποῦ δημοσιεύθηκαν στὴ σειρά «Ἡ Πίστη ὡς βίωμα» (τ. Ζ, σελ. 54 - 55):

«Σὲ αἰῶνες περασμένους, ὁ ἀθεϊσμὸς ζοῦσε μὲ τὸ νὰ ζηταίε ἀπὸ τὸ χριστιανισμὸ λογοδοσία, γιὰτὶ τότε ἦταν ἀντιπολίτευση. Τώρα ὅμως, ποῦ κυβερνάει τὸν πολιτισμὸ ὀφείλει νὰ προσφέρει τὴ δική του λογοδοσία γιὰ τὸ πῶς ἐπηρεάστηκε ἀπὸ αὐτὸν ὁ πολιτισμὸς... Ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ χριστιανισμοῦ ὡς ζωντανῆς κοινωνικῆς πραγματικότητας, δὲν εἶναι ὅπως ἔπρεπε νὰ εἶναι. Ὑστερεῖ πολὺ ἀπὸ τὸν ἰσολογισμὸ ὅπως τὸν ζητεῖ τὸ Εὐαγγέλιο. Ἀλλὰ ὅταν συγκρίνουμε τὸν ἰσολογισμὸ τοῦ χριστιανισμοῦ, ὡς χειροπιαστῆς πραγματικότητας μὲ τὸν ἰσολογισμὸ τοῦ ἀθεϊσμοῦ, τότε βλέπουμε ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον καμία σύγκριση. Δὲν μπορεῖς δηλαδὴ ἐπ' ἀπειρον νὰ ἐπικαλεῖσαι γιὰ σύγκριση τὴν Ἱερὰ Ἐξέταση. Γιὰτὶ ἡ Ἱερὰ Ἐξέταση ἀντίκειται στὴ χριστιανικὴ διδασκαλία. Ἡ σύγκριση πρέπει νὰ γίνεαι λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τὸ ἐξῆς ἐρώτημα: Τί εἶναι χειρότερο, ἡ Ἱερὰ Ἐξέταση ἐκεῖνη ἢ τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως μὲ τὰ ὁποῖα ἐπλημμύρισε τὸν κόσμον ὁ φασισμὸς καὶ τῶν

δύο χρωμάτων καὶ τοῦ μαύρου καὶ τοῦ κόκκινου;».

Τώρα ποῦ ἦρθαν πλέον στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ὅλα τὰ φοβερὰ καὶ τρομερὰ ἐγκλήματα «ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς» ποῦ διέπραξαν τὰ πιὸ πάνω ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα στὴν Εὐρώπη καὶ στὸν κόσμον ὀλοκληρο κατὰ τὸν αἰῶνα ποῦ πέρασε, ποῦ χαρακτηρίσθηκε ὡς «ὁ πλέον κτηνώδης αἰῶνας στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας», γιὰ νὰ περιοριστοῦμε μόνο σ' αὐτὰ καὶ νὰ μὴν τοὺς καταλογίσουμε καὶ τὶς τρομερὲς συνέπειες τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου μὲ τὰ 50 ἑκατομμύρια νεκροὺς ποῦ συγκλόνισαν τὸν κόσμον, ἡ σύγκριση ἀνάμεσα στοὺς δύο ἰσολογισμοὺς ἀποδίνει συντριπτικὴ σὲ βάρος τοῦ ἀθεϊσμοῦ καὶ αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσει ἓνα μεγάλο δίδαγμα τῆς ἱστορίας γιὰ μᾶς ποῦ διαμορφώνουμε μὲ τὴ ζωὴ μας τὸν πολιτισμὸ τοῦ 21ου αἰῶνα.

ΔΗΜ. ΛΙΑΡΟΜΜΑΤΗΣ Δικηγόρος

ΠΗΓΕΣ:

1. Ἡ Μαύρη Βίβλος τοῦ Κομμουνισμοῦ (Ἐγκλήματα - Τρομοκρατία - Καταστολή) (σελ. 866). Συλλογικὸ ἔργο γάλλων διανοουμένων τῆς ἀριστερᾶς. Συνεργάτες τῆς ἐλληνικῆς ἐκδόσεως Ἡλῖος Γιαννακάκης, Δημ. Δημητράκος, Ριχάρδος Σωμερίτης. Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς Ἑστίας Α.Ε.
2. Χίτλερ ("Υβρις 1889 - 1936) (σελ. 937), (Νέμεσις 1936 - 1945) (σελ. 1067). Τοῦ Ian Kershaw, καθηγητῆ τῆς νεότερης ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Sheffield. Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Scripta, 2002.
3. Ἱστορία τοῦ Φασισμοῦ, 1914 - 1945, σελ. 766, τοῦ Stanley Payne, Καθηγητῆ τῆς ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ουῆσκόνον τῶν Η.Π.Α. Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Φιλίστωρ. Δεκέμβριος 2000.

ΑΡΧΙΜΗΝΙΑ ΚΙ' ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ...

Νὰ τὰ ποῦμε; Ἡ ἐρώτηση συνηθισμένη καὶ οικεῖα σὲ ὄλους μας ἀπὸ τὰ παιδικὰ μας χρόνια. Ὅταν, μικρὰ παιδιὰ, ἄλλοι μὲ χαρὰ καὶ μὲ τὴν προσδοκία νὰ γεμίσει ὁ κουμπάρας μας ἀπὸ τὰ φιλοδωρήματα, ἄλλοι δειλὰ καὶ συνεσταλμένα, βγαίναμε πρῶτῃ - πρῶτῃ στοὺς δρόμους νὰ ποῦμε τὰ κάλαντα.

Τὰ χρόνια πέρασαν. Τὰ παιδιὰ ἔγιναν μεγάλοι, οἱ μεγάλοι... πὶο μεγάλοι καὶ οἱ τότε μεγάλοι ἔφυγαν ἀπὸ τὴ ζωὴ. Καὶ τὰ νέα παιδιὰ πὺ ἦρθαν ἐν τῷ μεταξύ, ἐξακολουθοῦν νὰ λένε τὰ κάλαντα, τὶς παραμονὲς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς Πρωτοχρονιᾶς.

Καθὼς ἀναπολοῦμε τὰ παλνὰ, θυμόμαστε τὴν συνέχεια. Κι' ἀρχὴ καλὸς μας χρόνος. Ἡ αἰώνια ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου. Νὰ εἶναι ὁ χρόνος καλὸς. Εὐτυχισμένος. Χαρούμενος. Ἀλλὰ πέρα ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, πὺ ὅσο καλοπροαίρετη καὶ νὰ εἶναι, δὲν ἀρκεῖ (αὐτὸ τὸ ξέρομε ὅλοι), τί κάνουμε γιὰ νὰ γίνῃ ὁ χρόνος μας καλὸς κι' εὐτυχισμένος καὶ χαρούμενος:

Ἄκουω φωνὴ διαμαρτυρίας. Πρὸς Θεοῦ, μὴν ἀρχίσετε τὴ γκρίνια. Τὰ ξέρομε αὐτὰ. Τὰ ἔχομε ἀκούσει πολλὲς φορές. Κάτι πὶο πρακτικὸ μπορεῖτε νὰ μᾶς πῆτε:

Γιὰτί ὄχι; Θυμᾶστε τὴ συνέχεια; Ἄν τὴ θυμόμαστε; Καὶ βέβαια. Ἔλεγε: Ἀρχὴ πὺ βγῆκε ὁ Χριστός, ἅγιος καὶ πνευματικός, στὴ γῆ νὰ περπατήσῃ καὶ νὰ μᾶς καλοκαρδίσει. Νὰ ρωτήσω κάτι; Τὸν θυμόμαστε τὸν Χριστό; Θυμόμαστε γιὰτί ἦρθε; Ἀφιερώνουμε ἔστω καὶ ἓνα λεπτὸ ἀπὸ τὴ ζωὴ μας, ὄχι ὅλο τὸ χρόνο ἀλλὰ τὶς ἡμέρες τῶν ἑορτῶν, γιὰ νὰ σκεφθοῦμε αὐτὲς τὶς δύο λέξεις: Ἄγιος καὶ πνευματικός. Καὶ σκεπτόμαστε τὴν σχέση πὺ μπορεῖ νὰ ἔχουν μὲ τὴ ζωὴ μας καὶ μὲ τὸν καινούργιο χρόνο ἐὰν πά-

ρουν θέσει στὴ ζωὴ μας, ἐὰν διαποτίσουν τὴν ζωὴ μας, ἐὰν ρυθμίσουν τὴν συμπεριφορά μας στὸν καινούργιο χρόνο καὶ σὲ ὀλόκληρο τὸν βίο μας; Καὶ σκεπτόμαστε τὴν σχέση πὺ ἔχουν οἱ δύο αὐτὲς λέξεις μὲ τὸ τέλος τοῦ στίχου; Καὶ νὰ μᾶς καλοκαρδίσει;

Πράγματα ἀπλᾶ, εὐκόλα, πρακτικὰ. Πὺ ὅταν εἴμασταν παιδιὰ μπορεῖ νὰ μὴν καταλαβαίναμε τὴν φιλοσοφία τους, αἰσθανόμασταν ὅμως τὸ νόημά τους. Τώρα πὺ γίναμε μεγάλοι, δὲν καταλαβαίνουμε τίποτα. Οὔτε τὴν φιλοσοφία τους οὔτε τὸ νόημά τους. Ἄλλα πράγματα μᾶς ἀπασχολοῦν. Ἄλλα τραβοῦν τὴν προσοχή μας. Οἱ μπίζνες. Τὸ χρηματιστήριο. Τὰ λαχεῖα καὶ τὰ ἐπικερδῆ παιχνίδια. Πὺς θὰ δουλέψουμε λιγώτερο καὶ θὰ κερδίσουμε περισσότερα. Τὸ κέντρο στὸ ὀποῖο ἐστιάζεται ἡ προσοχή μας εἶναι ἓνα: Τὸ χρῆμα. Πὺ δὲν ἔχει καμμία σχέση μὲ τὴν ἀγιότητα καὶ τὴν πνευματικότητα.

Ἀρχιμηνία κι' ἀρχιχροινία. Νὰ ξαναθυμηθοῦμε τὰ παιδικὰ μας χρόνια; Τότε πὺ οἱ δεκάρες πὺ πέφτανε στὸ κουτὶ πὺ κρατούσαμε μᾶς φαίνονταν θησαυρός; Τότε πὺ δὲν ξέραμε τί θὰ πῆ ἀπληστία; Τί θὰ πῆ νὰ εἶσαι πλούσιος καὶ νὰ νοιώθῃς φτωχός, γιὰτί δὲν ἔχεις δέκα καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸ φορές περισσότερα χρήματα; Καὶ νὰ ἀγωνίζεσαι νὰ τὰ κερδίσεις, γιὰ νὰ δῆς ἀμέσως τὸν στόχο σου νὰ ξεμακραινῇ; Ἡ τί θὰ πῆ νὰ εἶσαι φτωχός καὶ νὰ εἶσαι εὐχαριστημένος; Νὰ λὲς «δόξα τῷ Θεῷ»;

Μήπως πρέπει νὰ ξαναθυμηθοῦμε τὰ παιδικὰ μας χρόνια; Ἡ νὰ τὸ πῶ διαφορετικὰ: Μήπως πρέπει νὰ ξαναγίνουμε παιδιά;

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΑΡΙΣΤΟΣ Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ (1910 - 1983).

Τὸν μήνα αὐτὸν συμπληρώθηκαν εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τὴν ἐκδημία τοῦ ἀείμνηστου ψυχιάτρου Ἀρίστου Ἀσπιώτη. Ὁ Ἀριστ. Α. Ἀσπιώτης ὑπῆρξε γιὰ πολλὰ ἔτη ἐκ τῶν βασικῶν στελεχῶν τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ κινήματος στὸ ὁποῖο διηκόνησε ισόβια σὲ καίριες θέσεις αὐτοῦ.

Προερχόμενος ἀπὸ τὴν φιλικὴ νεανικὴ συντροφιά τοῦ Πειραιᾶ, στὴν ὁποία μετεῖχαν καὶ ἄλλοι πρωτοπόροι τοῦ κινήματος τῶν «Ἀκτίνων», ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης, ὁ Ἱερώνυμος Κοτσώνης, ὁ Διονύσιος Πόθος, ὁ Σοφοκλῆς Χατζιδάκις, ὁ Γεώργιος Φτυραῆς, τὸ ἔτος 1937 ἐντάσσεται στὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο τὸ κατευθυνόμενον ἀπὸ τὴν ἀδελφότητα θεολόγων ἢ ΖΩΗ. Ὁ Ἀριστ. Α. Ἀσπιώτης ἀνήκει στὴν ἰδρυτικὴ ομάδα τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων καὶ τοῦ ὄργανου αὐτῆς, τοῦ περιοδικοῦ «Ἀκτίνες» μὲ βασικὴ ἐπιδίωξη νὰ ἀναιρέσουν τὶς ὑλιστικὰς θεωρίες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ νὰ ὑπηρετήσουν ἓνα σχέδιο Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ.

Στὴν ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ σχεδίου συμβάλλει καὶ ὁ Ἀριστ. Α. Ἀσπιώτης μὲ τὶς εἰδικές του γνώσεις τοῦ ψυχιάτρου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν εἰς βάθος πνευματικὴ του καλλιέργεια, τὴν ὁποία ἐκ τῆς νεότητάς του εἶχε ἐπιμεληθεῖ.

Οἱ «Ἀκτίνες» τὸ ὄργανον τῆς Χ. Ε. Ε. ἀρχίζουν τὴν μαχητικὴ τους ἀρθρογραφία μὲ τὴν φωτισμένη καθοδήγησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Τσιριντάνη καὶ τὴν συνεργασία τῶν νεαρῶν ἐπιτελῶν του μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁ ψυχίατρος Ἀσπιώτης.

Αὐτὸς ὑπὸ διάφορα ὀνόματα δημοσιεύει ποικίλες συνεργασίες καὶ ἐπιμελεῖται μέχρι τῆς ἐκδημίας του ὀλοκλήρου τῆς ὕλης τῶν «Ἀκτίνων». Μὲ συστηματικὴ σκέψιν καὶ φιλοσοφικὴ κατοχύρωσιν, μὲ βαθειὰ καὶ ξεκάθαρη πίστιν, μὲ ἐργατικότητα καὶ συνέπειαν στὶς χριστιανικές του ἀρχὰς ἐπιτελεῖ τὸ ἔργον

ποῦ τοῦ εἶχε ἀνατεθεῖ. Τὸ ἐπιστημονικὸ του ἔργον συστηματοποιεῖται μὲ τὴν ἴδρυσιν τὸ 1948 τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς. Εἶναι ὁ ὄριμος καρπὸς μελετῶν καὶ μακροχρόνιας ἐπιμελοῦς ἐργασίας. «Τὸ Ἰνστιτούτον θὰ ἐπιδοθεῖ στὴν ἔρευνα καὶ τὴν σπουδὴ τῶν ψυχικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ὑγιοῦς ἀνθρώπου, γιὰ νὰ προσφέρει χαρὰ, γαλήνη, ἰσορροπία, εὐτυχία στὸν ἀποτυχημένον ἄνθρωπον τῆς σήμερον». Αὐτὰ ἀναφέρονται στὴν ἀναγγελία τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἰνστιτούτου.

Καὶ ἀρχίζουν οἱ ἐκδόσεις. Τὰ βιβλία διαδέχονται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο. Εἰς 53 ἀνέρχονται οἱ ἐκδόσεις του ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰνστιτούτου αὐτοῦ, εἰς τὶς ὁποίας ἀπετυπώθησαν ἡ γνώσιν καὶ ἡ ἐμπειρία καὶ ὁ φωτισμὸς Ἐκείνου στὴν στρατεία στὴν ὁποία ἀπὸ παιδὶ εἶχε καταταγεῖ ὁ Ἀρ. Α. Ἀσπιώτης. Ὡς συμβουλευτικὸς σταθμὸς τὸ Ἰνστιτούτον καθοδηγεῖ γονεῖς καὶ παιδιὰ. Ἰδιαίτερη φροντίδα ἀναλαμβάνει γιὰ τὶς νέες μητέρες καὶ τὸ 1954 βλέπει τὸ φῶς τὸ περιοδικὸ «ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος». Μέσα στὶς σελίδες τοῦ Κόσμου τῆς Ἑλληνίδος, ἡ διανοοῦμενη γυναίκα δίδει μὲ τὸν τρόπο τῆς τὴν καλὴ μαρτυρία, προβάλλει τὸν γνήσιον φεμινισμό, τὴν πραγματικὴν ἰσοτιμία, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνωτερότητα τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἀσθενοῦς φύλου, ἀπὸ Ἐκείνον, ὁ Ὅποιος τὴν ἀνέβασε στὸ πρόσωπον τῆς Παναγίας ὑψηλότερα ἀπὸ τὶς ὑπεργήινες ὑπάρξεις.

Πρὸ εἴκοσι ἐτῶν ἡ τελευταία σελίδα τῆς ἐπίγειας ζωῆς τοῦ Ἀρίστου Ἀσπιώτη ἔκλεισε, τὸ ἔργον του ὅμως τὸ ὁποῖον ἔθεμελίωσε μένει καὶ ἡ μνήμη του παραμένει ἀγαθὴ γιὰ ὅσους τὸν γνώρισαν καὶ συνεργάσθησαν μαζί του.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Τὴν ὥρα ποῦ συντάσσονται οἱ γραμμὲς αὐτὲς τὰ θέματα τὰ ὁποία ἀφοροῦν τὴν

Κύπρο, όπως συμφωνία εκ μέρους των ενδιαφερομένων μερών επί του σχεδίου του Όργανισμού Ήνωμένων Εθνών (Κόφι Ανάν) και το ένδεχομένο της εισδοχής της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά την σύνοδο της Κοπενχάγης της 12ης Δεκεμβρίου είναι στην επικαιρότητα. Στην συνέχεια του σημειώματος δεν πρόκειται να διατυπωθούν προβλέψεις επί των αναμενόμενων εξελίξεων, οι οποίες άλλωστε θα έχουν υπερεκρασθεί από την πορεία των γεγονότων, μέχρις ότου το παρόν φύλλον φθάσει στους αναγνώστες. Σχόλια όμως επί της τηρηθείσης διαδικασίας είναι θεμιτά και τα συμπεράσματα που προκύπτουν εξ αυτών χρήσιμα για την ρεαλιστική εκτίμηση των πραγμάτων. Τα γεγονότα του θέρους του έτους 1974 με την εισβολή του Άττιλα στην Κύπρο και την παράνομη επί 28 και πλέον έτη κατοχή του βορείου τμήματος της νήσου με όλες τις εξ αυτού συνέπειες (προσφυγικόν ζήτημα, δήμευση περιουσιών, καταστροφές και δεηλώσεις μνημείων), ως και εν συνεχεία η παραγνώριση εκ μέρους της Τουρκίας επί σειρά ετών των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ καταδικαστικών της τουρκικής αυθαιρεσίας, δικαιώνουν το λεχθέν από τον Κάρολο Μάρξ, ότι η βία είναι η μαμμή της εξουσίας.

Κατά συνέπεια η σύνταξη του υπό έγκριση σχεδίου του ΟΗΕ με στόχον την κατά κάποιον τρόπο ένοποιήση του κυπριακού κράτους σημαίνει ότι ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ και οι συνεργάτες του έχουν απο-

δεχθεί ως τελεωμένα γεγονότα όσα η Τουρκία επί τρεις περίπου δεκαετίες με την άνοχη της διεθνούς κοινωνίας των κρατών και ίδια των μελών της Άτλαντικής συμμαχίας έχει πραγματώσει.

Και ο εκβιασμός της τουρκικής ηγεσίας συνεχίζεται είτε έμφανως είτε ως σκληρό παζάρι στα παρασκήνια με τον συσχετισμό της προοπτικής συμφωνίας επί του σχεδίου Κόφι Ανάν με τον καθορισμό συγκεκριμένης ημερομηνίας ενάρεξως διαπραγματεύσεων εισδοχής της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την έμφανη εκ μέρους των ΗΠΑ ύποστήριξη των τουρκικών απόψεων.

Εξ άλλου η άμφιταλαντευομένη στάση όρισμένων κρατών μελών της Ε. Ε. στο θέμα της ύποψηφιοτήτας της Κύπρου για την εισδοχή εις αυτήν, με το πρόσχημα να τεθεί ως προϋπόθεση προς τούτο η πρόταξη της λύσεως του πολιτικού προβλήματος της Κύπρου είναι άποτέλεσμα προφανώς της παρεμβάσεως της τουρκικής διπλωματίας.

Η όλη ιστορία του Κυπριακού προβλήματος από το 1955 και έντεϋθεν καταλήγει στην διαπίστωση ότι τα όριζόμενα στις διακηρύξεις και στις αποφάσεις του ΟΗΕ και των συναφών διαθνών όργανισμών δεν τυγχάνουν έφαρμογής για την δικαίωση μικρών κρατών, όσάκις αυτά δεν συμβαδίζουν με τα συμφέροντα των ισχυρών κρατών, για να επιβεβαιώσουν και πάλι ότι στις διεθνείς σχέσεις ισχύει ότι η πολιτική είναι η τέχνη του έφικτου, ή real politik.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Στις αρχές Δεκεμβρίου του 2002 έγινε στην Άθήνα ένα διεθνές συνέδριο για τον Άντρεί Ταρκόφσκι. Το συνέδριο διεξήχθη στο Βυζαντινό Μουσείο και στην διάρκεια του συνεδρίου προεβλήθησαν με καινούργιες κόπιες σε κινηματογραφική αίθουσα όλες οι ταινίες του δημιουργού. Το αξιοσημείωτο

ήταν ότι η κινηματογραφική αίθουσα ήταν καθ' όλην την διάρκεια του άφιερώματος κατάμεστος από ανθρώπους όλων των ηλικιών, οι όποιοι ήθελαν να δούν ή να ξαναδούν τις ταινίες του Ταρκόφσκι, οι όποιες έχουν χαρακτηρισθή από εξαιρετικές έως άριστουργήματα.

Ο Άντρεί Ταρκόφσκι υπήρξε ένας με-

γάλος ρῶσος σκηνοθέτης. Έγεννήθη τὸ 1932 καὶ ἀπέθανε τὸ 1986. Παρ' ὅλο πὺν ἐσκηνοθέτησε μόνον ἑπτὰ ταινίες μεγάλου μήκους θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς πλέον χαρισματικούς συγχρόνους σκηνοθέτες. Κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ οἱ ταινίες του εἶναι: «Τὰ παιδικὰ χρόνια τοῦ Ἰβάν» (1962), «Ἀντρέι Ρουμπλιόφ» (1966), «Σολάρις» (1972), «Καθρέπτης» (1974), «Στάλκερ» (1979), «Νοσταλγία» (1983) καὶ «Θυσία» (1986). Ἐχαρακτηρίσθη ὡς μυστικός καὶ ποιητὴς τοῦ κινηματογράφου, γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐγύριζε τίς ταινίες του.

Ὁ Ἀντρέι Ταρκόφσκι ἦταν βαθεῖα ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξο χριστιανικὴ κληρονομιά τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Ἄν καὶ τὰ θέματα τῶν ταινιῶν του δὲν μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν αὐστηρῶς θρησκευτικὰ (ἐκτὸς ἴσως ἀπὸ τὴν ταινία «Ἀντρέι Ρουμπλιόφ», μὲ ἀναφορὰ στὸν μεγάλο ρῶσο ἀγιολόγο), ἐν τούτοις σὲ ὅλες τίς ταινίες του ὑπάρχει ἐμφανὴς μεταφυσικὴ διάσταση.

Ὁ ἴδιος συνέγραψε ἓνα βιβλίο μὲ τὸν τίτλο *Συμλεύοντας τὸ χρόνο* (Ἀθήνα, Νεφέλη, 1987) τὸ ὁποῖο ἐθεωρήθη ὡς πνευματικὴ αὐτοβιογραφία του καὶ παρακαταθήκη τῶν ἀπόψεῶν του περὶ τέχνης καὶ ζωῆς. Ἀπὸ τὸ βιβλίο αὐτὸ σταχυολογοῦμε ὠρισμένα ἀποσπάσματα.

«Ἡ τέχνη, ἂν δὲν ἔχει πνευματικότητα, κουβαλᾷ μέσα της τὸ ἴδιο της τὸ δράμα. Ὁ καλλιτέχνης, ἀκόμα καὶ γιὰ νὰ ἀναγνωρίσει τὸ πνευματικὸ κενὸ τῆς ἐποχῆς ὅπου ζεῖ, πρέπει νὰ διακρίνεται ἀπὸ εὐθυκρισία καὶ κατανόηση. Ὁ ἀληθινὸς καλλιτέχνης ὑπηρετεῖ πάντοτε τὴν ἀθανασία, παλεύοντας νὰ ἀποθανάτισει τὸν κόσμο καὶ τὸν ἄνθρωπο μὲς στὸν κόσμο. Ὁ καλλιτέχνης πὺν δὲν ἀναζητᾷ τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια καὶ ἀγνοεῖ καθολικούς στόχους γιὰ χάρι τυχαιῶν, περιστασιακῶν στόχων, εἶναι ὑπέρτης τοῦ χρόνου καὶ τίποτ' ἄλλο» (σ. 230).

«Ἡ ἀνθρώπινη ἀδυναμία, πὺν τὴ βρίσκω τόσο ἐλκυστικὴ, δὲν ἐπιτρέπει ἀτομικὸ «ἐπεκτατισμὸ», ἐπιβεβαίωση τῆς προσωπικότητος εἰς βάρος ἄλλων ἢ εἰς βάρος τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς, δὲν ἐπιτρέπει νὰ «ζέψουμε» ἄλ-

λον ἄνθρωπο γιὰ νὰ ὑλοποιήσει ἀλλότριους στόχους καὶ νὰ ἐκπληρώσει ἀλλότρια καθήκοντα. Μὲ γοητεῖ ἡ ἰκανότητα ἑνὸς ἀνθρώπινου πλάσματος νὰ ἀντιστέκεται σθεναρὰ στίς δυνάμεις πὺν ὀδηγοῦν τοὺς συνανθρώπους του στὴ ράτσα τῶν ποντικῶν, στὸ δρόμο τοῦ ὠφελιμισμού· σ' αὐτὸ τὸ φαινόμενο βρίσκω ὑλικὸ γιὰ ὀλοένα περισσότερες νέες ταινίες» (σ. 290).

«Ἡ τέχνη ἐπιβεβαιώνει ὅ,τι καλὸ ὑπάρχει στὸν ἄνθρωπο - ἐλπίδα, πίστη, ἀγάπη, ὁμορφιά, εὐσέβεια... Ὅ,τι ονειρεύεται καὶ ὅ,τι ἐλπίζει... Ὅταν κάποιος δὲν ξέρει κολῦμμι καὶ ρίχνεται στὸ νερὸ, τὸ ἔνστικτο ὑπαγορεύει στὸ κορμὶ του τίς κινήσεις πὺν θὰ τὸν γλιτώσουν. Καὶ τὸν καλλιτέχνη τὸν καθοδηγεῖ ἐπίσης κάτι σὰν ἔνστικτο, καὶ τὸ ἔργο του προοθεῖ τὴν ἔρευνα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸ αἰώνιο, τὸ ὑπερβατικὸ, τὸ θεϊκὸ συχνὰ παρὰ τὴν ἀμαρτωλὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἴδιου τοῦ ποιητῆ. Τί εἶναι τέχνη; Ἀνήκει στὸ καλὸ ἢ στὸ κακὸ; Εἶναι τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ διαβόλου; Εἶναι ἔργο τῆς δυνάμεις ἢ τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου; Μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ τεκμήριο συντροφικότητος, εἰκόνα κοινωνικῆς ἀρμονίας; Μπορεῖ νὰ εἶναι αὐτὴ ἡ λειτουργία της; Ἡ τέχνη εἶναι ἡ συνειδητοποίηση τῆς ἐξάρτησής μας ἀπὸ τὸν ἄλλο. Ὁμολογία πίστεως. Πράξη ἀσύνειδη πὺν ἀντανάκλᾳ ὡστόσο τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς ζωῆς - ἀγάπη καὶ θυσία» (σ. 308 - 309).

«Τελικά, θὰ θελα νὰ ἐκμυστηρεῦτῶ στὸν ἀναγνώστη ὅτι τὸ μόνο πὺν δημιουργήσε ποτὲ ἡ ἀνθρωπότητα μὲ πνεῦμα αὐταπάργησης εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ εἰκόνα - καὶ θέλω νὰ μὲ πιστέψει. Ἴσως τὸ νόημα κάθε ἀνθρώπινης δραστηριότητος νὰ βρίσκεται στὴν καλλιτεχνικὴ συνείδηση, στὴν ἄσκηση καὶ ἀνιδιοτελεῖ καλλιτεχνικὴ πράξη. Ἴσως ἡ ἰκανότητά μας γιὰ δημιουργία νὰ εἶναι ἀπόδειξη ὅτι κι ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δημιουργηθήκαμε κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ» (σ. 311-312).

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΟΝΟ «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ»
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ!

Ἄν ὅλοι οἱ μεγαλοδημοσιογράφοι πὺν

διδάσκουν στις σχολές δημοσιογραφίας τολμούσαν να μιλήσουν με ειλικρίνεια στους φοιτητές τους για τις έπιρροές στις όποιες ύποκύπτουν κατά την άσκηση του έπαγγέλματός τους, τὰ άμφιθέατρα θά άδειαζαν σέ... δευτερόλεπτα! Ή ύποταγή τους στά ποικίλα συμφέροντα τών άφεντικών τους, τὰ όποια συνήθως είναι προμηθευτές του δημοσίου και έργολάβοι δημοσίων έργων, τούς άναγκάζουν συχνά να άσκοϋν κατευθυνόμενη δημοσιογραφία.

Μιά τέτοια δημοσιογραφία στήθηκε τούς τελευταίους μήνες του 2002, για να χωνέψουμε έμεις οι «ίθαγενείς» την «τελευταία και μοναδική ευκαιρία» για την έπίλυση του Κυπριακού προβλήματος με τὸ περιδóητο σχέδιο 'Ανάν. Πολύ καιρό πριν την έπίσημη άνακοίνωση του σχεδίου, όπως γράφτηκε, ή έλληνική κυβέρνηση φαίνεται να ήταν άπόλυτα ένήμερη για τις λεπτομέρειές του, στις όποιες πιθανόν να συνέβαλε άποφασιστικά, μαζί με την κυπριακή κυβέρνηση. Όργάνωσε λοιπόν ένα πολυσύνθετο πρόγραμμα έπηρεασμού τής κοινής γνώμης, με στόχους τόν έπικοινωνιακό άποκλεισμό τών διαφωνούντων και την έλαχιστοποίηση τών άντιδράσεων.

Κατά τις δύο τελευταίες έβδομάδες πριν την δημοσιοποίηση του σχεδίου, τὸ ύπουργείο έξωτερικών, όπως γράφτηκε, δεξιώθηκε στὸν 7ο όροφό του τούς πολιτικούς συντάκτες τών μεγάλων έφημερίδων για να τούς έξηγήσει τὸ σχέδιο 'Ανάν και να τούς ζητήσει να χειριστουν στα άρθρα τους τὸ θέμα με... ήρεμία. Όμοίως και τὸ πρωθυπουργικό γραφείο, γράφτηκε ότι, πριν ένημερώσει τούς πολιτικούς άρχηγούς για τὸ σχέδιο 'Ανάν, κάλεσε τούς τέσσερις μεγαλύτερους έπιχειρηματίες μέσων ένημέρωσης, για να τούς ένημερώσει και να τούς ζητήσει την ύποστήριξή τους.

Άποτέλεσμα τών έπίδράσεων αυτών ήταν να παρουσιαστεί τὸ σχέδιο 'Ανάν ως μιá έπιτυχία τής έλληνικής έξωτερικής πολιτικής και ως μιá μοναδική ευκαιρία έπίλυσης του Κυπριακού, που θά συμπαρέσυρε σέ έπίλυση και τις έλληνοτουρκικές δια-

φορές. Έπιπλέον, και έπειδή ὁ άποπροσανατολισμός τής κοινής γνώμης άδρανοποιεί τὰ έθνικά άνταντακλαστικά του λαού μας, έπιστρατεύθησαν οι σημαντικότερες τηλεοπτικές έκπομπές λόγου (talk shows) για να σφυρίζουν... άδιάφορα και να προβάλλουν διάσημους τραγουδιστές, άθλητές, άκόμη και γυμναστές... γιόγκα, άντι να άσχολουνται με τις έξελίξεις στο Κυπριακό.

Κατά σύμπτωση στις έφημερίδες τών μεγαλοεκδοτών που προαναφέραμε, έμφανίστηκε ή προκλητική διαφημιστική καταχώρηση τών τουρκικών έπιμελητηρίων και ένώσεων βιομηχάνων και έπιχειρηματιών με τίτλο «Γείτονες σήμερα, συνεργάτες αύριο!» και slogan «Τουρκία. Έργα κι όχι λόγια», που σκόπευε στὸν καθορισμό ήμερομηνίας έναρξης διαπραγματεύσεων για την έναρξη τής Τουρκίας στην Ε. Ε.

Βέβαια, ή προετοιμασία τής κοινής γνώμης για την άποδοχή άκόμη και του πιό έξωφρενικού γεγονότος μπορεί να άρχισεί από πιό νωρίς. Πρὸ όλίγων μηνών άίσθηση προκάλεσε ή είδηση ότι Κρήτη και Κύπρος κινδυνεύουν από τὸ βεληνεκές τών ίρακινών πυραύλων που φέρουν βιολογική και χημική γόμωση. Ή βεβιασμένη λύση του Κυπριακού και τὸ μπάλωμα τών έλληνοτουρκικών διαφορών θά έπέτρεπε την έξουδετέρωση του φόβου που δημιούργησε ή προηγούμενη είδηση, με την έγκατάσταση έλληνικών άντιαεροπορικών πυραύλων σέ... τουρκικό έδαφος, κατ' άπαίτηση τών ΗΠΑ, λίγο πριν την έναρξη τών άμερικανικών έπιχειρήσεων κατά του Ίράκ, όπως έπίσης γράφτηκε προσφάτως!

Άν σήμερα, λοιπόν, διαπιστώνουμε ότι μεμονωμένα σέ μιá χώρα τὰ μέσα ένημέρωσης διαμορφώνουν εύκολα την κοινή γνώμη και πλάθουν, χωρίς άίσθημα ευθύνης, τούς πολίτες του αύριο, ποιες θά είναι οι έπιπτώσεις στο άμεσο μέλλον, όταν ένα μέσο ένημέρωσης, δορυφορικό πιά, θά έπηρεάζει, σύμφωνα με τὰ συμφέροντα του ιδιοκτήτη του ή όσαν τόν έπηρεάζουν, την παγκόσμια κοινότητα;

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΑΕΣΤΡΟΙ

Με τὸ ἄρθρο αὐτὸ θὰ ἤθελα ν' ἀναφερθῶ σὲ τέσσερις σημαντικούς "Ἕλληνες Ἀρχιμουσικούς, ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσφορά τους στὴν Μουσικὴ Τέχνη, τιμώντας ἰδιαίτερα τὴν Ἑλλάδα, ἔδωσαν ἐπιπλέον -ἄλλοτε δημοσίως καὶ ἄλλοτε σὲ ἰδιωτικὸ ἐπίπεδο- μιὰ μαρτυρία χριστιανικῆς πίστεως.

Ὁ πρῶτος ἀρχιμουσικός εἶναι ὁ μαέστρος Θεόδωρος Βαβαγιάννης (1905 - 1988). Ὁ Βαβαγιάννης μετὰ ἀπὸ λαμπρὲς σπουδὲς στὸ Ὁδεῖο Ἀθηνῶν καὶ στὸ Βερολίνο εἶχε τὴν τιμὴ νὰ διατελέσει βοηθὸς τοῦ διεθνοῦς φήμημαέστρου Δ. Μητρόπουλου ἀπὸ τὸ 1929 - 1939, τότε Ἀρχιμουσικοῦ τῆς Συμφωνικῆς Ὀρχήστρας τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὸ 1939 καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησή τοῦ Μητρόπουλου ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, διηύθυνε τὶς συναυλίες τῆς Συμφωνικῆς Ὀρχήστρας τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, καὶ ὅταν αὐτὴ κρατικοποιήθηκε καὶ μετονομάστηκε σὲ Κρατικὴ Ὀρχήστρα Ἀθηνῶν (ΚΟΑ), ὁ Θ. Βαβαγιάννης διορίστηκε μόνιμος Ἀρχιμουσικός τῆς. Ὡς προσκεκλημένος μαέστρος διηύθυνε πολλὲς καὶ μεγάλες ὀρχήστρες τοῦ ἐξωτερικοῦ (σύνολο 55) μὲ καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα. Ἐκεῖνο ποὺ ἐπίσης διέκρινε τὸν Θ. Βαβαγιάννη ἦταν ἡ πίστη, ἡ εὐλάβεια, ὁ σεβασμὸς στὴ θρησκεία. Ποτὲ δὲν παρέλειπε τὴν προσευχὴ του. Συχνὰ ρωτοῦσε γιὰ θρησκευτικούς ἕμνους καὶ τροπάρια τὸν συνάδελφό του στὸ Ὁδεῖο Ἀθηνῶν καὶ πρωτοψάλτη Σπ. Περιστέρη. Ἐπίσης ὑπέγραψε πρόθυμα τὸ 1946 τὴν Δήλωση τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων.

Ὁ δεῦτερος ἀρχιμουσικός εἶναι ἓνας σεμνὸς καὶ ξεχωριστὸς ἄνθρωπος, ὁ Ἀλέξανδρος Συμεωνίδης (1940 - 1997). Ἀπὸ τὸ 1978 ὁ Συμεωνίδης, καὶ ὕστερα ἀπὸ σπουδὲς στὴν Ἀθήνα καὶ τὸ Μόναχο στὴ διεύθυνση ὀρχήστρας, στὴ σύνθεση, στὸ πιάνο καὶ στὰ κρουστά, ἔγινε μόνιμος Ἀρχιμουσικός τῆς ΚΟΑ καὶ ἀπὸ τὸ 1989 ἀνέλαβε τὴν

καλλιτεχνικὴ τῆς διεύθυνση. Ἐκτὸς ἀπὸ ὅλες τὶς ἑλληνικὲς ὀρχήστρες, διηύθυνε κατὰ καιροὺς καὶ πολὺ σημαντικὲς ὀρχήστρες τῆς Εὐρώπης (τοῦ Μονάχου, τῆς Βαμβέργης, τῆς Πετρούπολης, τῆς Μόσχας, τοῦ Μιλάνου, κ.λ.π.). Ἀκόμη ἦταν μέλος Γνωμοδοτικῶν Συμβουλίων τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ τοῦ Μεγάρου Μουσικῆς. Ὁ Συμεωνίδης ἦταν πολὺ ἀγαπητὸς στοὺς μουσικούς, διότι μὲ προσωπικὲς του προσπάθειες ἀνέβασε σημαντικὰ τὸ καλλιτεχνικὸ ἀλλὰ καὶ τὸ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο τῶν μουσικῶν τῆς ΚΟΑ. Ὅπως σημειώνει ὁ π. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος «... κάθε φορὰ ποὺ ξεκινοῦσε γιὰ τὴν ὀρχήστρα, ἀσπάζοταν τὴν μεγάλη εικόνα τῶν Ἁγίων Πάντων, ποὺ εἶχε στὸ σπίτι του. Ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες στιγμὲς προσευχόταν θερμά. Στὸ διάστημα τῆς τελευταίας του ἀσθένειας κοινώνησε μὲ εὐλάβεια τὰ Ἄχραντα Μυστήρια, ὄχι μόνον μιὰ φορὰ. Λίγους μῆνες πρὸ τοῦ θανάτου του, παρ' ὅλους τοὺς πόνους ποὺ τὸν βασάνιζαν, ξεκίνησε μ' ἓναν φίλο του καὶ συνάδελφο καὶ πῆγε, μὲ πίστη θερμῆ, γιὰ τέσσερις ἡμέρες στὸ Ἅγιον Ὄρος. Μὲ τέτοια πνευματικὰ ὄραματα ἔφυγε ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ τὶς οὐράνιες ἀρμονίες ὁ διαπρεπὴς καλλιτέχνης».

Ὁ τρίτος μαέστρος εἶναι ὁ Δημήτρης Μιχαηλίδης (1920 - 2002). Ὁ Δημ. Μιχαηλίδης σπούδασε πιάνο, Ἀρμονία, Ἀντίστιξη καὶ Φούγκα στὸ Ὁδεῖο Ἀθηνῶν καὶ στὸ Ἐθνικὸ Ὁδεῖο. Ἐπιπλέον σπούδασε καὶ στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἡ καριέρα του ὡς μαέστρου ξεκίνησε τὸ 1943, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ τοῦ ἀνατέθηκε νὰ διευθύνει τὴν ὀρχήστρα καὶ χορωδία τῆς Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηπῆς στὴν ὀπερέτα τοῦ Φράντς Λέχαρ, «Ἡ χώρα τοῦ μειδιάματος». Αὐτὴ ἦταν καὶ ἡ ἀρχὴ μιᾶς μακρᾶς καὶ λαμπρῆς καριέρας ὡς μαέστρου τῆς Λυρικῆς Σκηπῆς ὡς τὸ 1973. Ἐκτὸς ὅπως ἀπὸ σημαντικὸς μουσικός, ὁ Δημήτρης Μιχαηλίδης

ὑπῆρξε ἄνθρωπος μὲ εὐγένεια ψυχῆς καὶ πνευματικὲς ἐμβαθύνσεις σὲ ὅλη του τὴ ζωή. Ἐκτὸς τῆν ἐποχῆ τῶν νεανικῶν του χρόνων μὲ τὴ συμμετοχὴ του στὰ Κατηχητικά, ὡς τὴν κοίμησή του εἶχε οὐσιαστικὴ ἐπικοινωνία καὶ ἐπαφή μὲ τὴν ἐκκλησία καὶ τὸν Σωτῆρα Χριστό. «... Ὁ ἀγαπητὸς μας Δημήτριος, ἦταν συνειδητὸς χριστιανὸς μὲ τακτικὸ ἐκκλησιασμό, ἐξομολόγησι καὶ συμμετοχὴ στὴ Θεία Κοινωνία».

Γιὰ τὸν τέταρτο ἀρχιμουσικὸ τὶς παρακάτω πληροφορίες τὶς ἀντλήσαμε ἀπὸ δύο γεγονότα: Τὴν τιμητικὴ βραδιά γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του, ποὺ πραγματοποιήθηκε ἀπὸ τὴν ΚΟΑ καὶ τὸν ΟΜΜΑ στὸ Μέγαρο Μουσικῆς Ἀθηνῶν, τὴν Τρίτη, 9 Ἀπριλίου 2002, καὶ ἀπὸ μιὰ συνέντευξη - ἀφιέρωμα στὸ Κυριακάτικο «Βῆμα», στὸν δημοσιογράφου Κοσμᾶ Βίδου, τῆς 7ης Ἀπριλίου τοῦ ἴδιου ἔτους. Πρόκειται γιὰ ἕναν «ζωντανὸ μῦθο τοῦ πόντιου», ὅπως ἔχουν ἀποκαλέσει τὸν Ὀδυσσεᾶ Δημητριάδη. Ὁ 94χροнос σήμερα ἀρχιμουσικὸς ἔχτισε πλουσιότατη καριέρα, στὴν «ἄλλη πατρίδα» του, τὴν πρώην Σοβιετικὴ Ἐνωση. Γεννημένος τὸ 1908 στὸ Μπατοῦμ τῆς Γεωργίας, ἀσχολήθηκε μὲ τὴ μουσικὴ ἀπὸ τὰ νεανικά του χρόνια. Ἀρχιμουσικὸς ἀλλὰ καὶ διευθυντὴς τῆς Ὀπερας καὶ τοῦ Μπαλέτου τῆς Τιφλίδας ἀπὸ τὸ 1937 ὡς τὸ 1965 (θέσι ποὺ κατείχε καὶ σὲ ἄλλες μεγάλες σοβιετικὲς ὀρχήστρες), ἀρχιμουσικὸς γιὰ πολλὰ χρόνια τοῦ διάσημου ΘεάτρουΜπολσόϊ, πρώτος μαέστρος τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τῆς Μόσχας, ἀλλὰ καὶ καλλιτέχνης ποὺ ἔχει ἐμφανιστεῖ στὶς σημαντικότερες αἰθουσες συναυλιῶν τῆς

Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὁ Ὀδ. Δημητριάδης κατέκτησε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν ἀνώτατη διάκριση τῆς πρώην ΕΣΣΔ γιὰ τὶς τέχνες, αὐτὴ τοῦ «καλλιτέχνη τοῦ Λαοῦ». Στὴν συγκλομιστικὴ αὐτὴ συνέντευξη του στὸ «Βῆμα», ἀναφέρει μεταξὺ ἄλλων «... Ποιὰ εἶναι τελικὰ ἡ πατρίδα μου; Ἄναρωτιέμαι καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος καμιά φορὰ. Ἦμουν πάντα Ἕλληνας στὴν ψυχὴ». Σὲ κάποιον ἄλλο σημεῖο ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ «ποτὲ δὲν σκέφθηκα ὅτι πρέπει νὰ ἐργαστῶ γιὰ νὰ βγάλω λεφτά, γιὰ νὰ κάνω γερὸ κομπόδεμα, νὰ ἔχω πολλὰ σπίτια καὶ αὐτοκίνητα. Ἴσως γι' αὐτὸ δὲν ἔκανα τελικὰ περιουσία. Ὅποιος δουλεύει γιὰ τὸ χρήμα δὲν εἶναι καλλιτέχνης», καὶ συνεχίζει «... Κατάφερα νὰ κάνω καριέρα χωρὶς νὰ ὀργανωθῶ ποτὲ στὸ κόμμα. Στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση εἶχα χάσει τὸν Θεό μου. Καὶ τὸν βρήκα γυρίζοντας ἐδῶ, στὴν Ἑλλάδα, στὰ 87 μου χρόνια! Ἐδῶ, ἀνακάλυψα τὴν Ἐκκλησία, τὴ δύναμη, τὴν ἀνακούφιση καὶ τὴν παρηγοριά της. Ἦταν σὰν ἕνα θαῦμα. Τώρα ξέρω, καὶ ὅλη μου τὴ ζωὴ τὴν ἀφήνω στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ». Ὁ Ὀδυσσεᾶς Δημητριάδης ἀναγορεύθηκε στὴν ἐκδήλωση τῆς 9ης Ἀπριλίου, σὲ ἐπίτιμο ἀρχιμουσικὸ τῆς ΚΟΑ. Ὁ μεγάλος αὐτὸς μαέστρος ἐπέστρεψε τελευταῖα πάλι στὴν Τιφλίδα, κοντὰ στὰ δύο του παιδιά, ἐπιστήμονες, τὰ ὁποῖα ζοῦν ὁμως -ὅπως ἐξἄλλου καὶ οἱ περισσότεροι κάτοικοι αὐτῆς τῆς χώρας- κάτω ἀπὸ τραγικὲς οικονομικὲς συνθήκες.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ
Μουσικὸς

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Γιατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δοῦρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους € 0,90. Ἐτησίαν συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ € 9, ἐξωτερικοῦ 30 \$ U.S.A. Ἡ διευθύνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνη κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαι ἐντύπων ἐν γένει καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Ἰανουάριος 2003

«ΑΚΤΙΝΕΣ»

Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Επιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Άπο τις έκδόσεις «Η Δαμασκόσ»

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΥ

ΤΟΜΑΣ ΣΤΕΡΝΣ ΕΛΙΟΤ

Τò άληθινό του πρόσωπο και
ó σμυβολισμός του έργου του

ΔΗΜ. Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

Δρος Ποινικών έπιστημών

Έπιτίμου Δικηγόρου

ΘΕΜΑΤΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

Έκδόσεις «Η Δαμασκόσ»

Καύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283